

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby

Pop-up kniha

Bakalářská práce

Autor: **Kristýna Kořínková**
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Grafická tvorba – multimédia
Vedoucí práce: MgA. Petr Hůza
Oponent: MgA. Jakub Horský

Zadání bakalářské práce

Autor:	Kristýna Kořínková
Studium:	P17P0537
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Grafická tvorba - multimédia
Název bakalářské práce:	Pop-up kniha
Název bakalářské práce AJ:	Pop-up book

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce na téma pop-up kniha - kniha jako artefakt se skládá ze dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část je zaměřena na postupný vývoj dětské ilustrace a její propojení do knih. Dále se práce věnuje pop-up knize a výběru autorů souvisejících s tímto tématem. Cílem práce je redesign pohádkové pop-up knihy od českých autorů. Praktická část se zabývá tvorbou knihy od úvodních inspiračních zdrojů až po finální realizaci.

CARTER, David A. a James DIAZ. *The elements of pop-up: a pop-up book for aspiring paper engineers*. New York: Little Simon, c1999. ISBN 0689822243.

PAVLÁT, Leo. *Tajemství knihy*. 2. vydání. Praha: Albatros, 1988. ISBN 13-858-88.

REISSNER, Martin. *Ilustrace: Pohledy na výtvarný doprovod české dětské knihy*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2015. ISBN 978-80-7028-439-1.

HOLEŠOVSKÝ, František. *Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1989. ISBN 13-777-89.

KOCMAN, Jiří H. *Médium papír / Jiří H. Kocman*. Vyd. 2. Brno: VUTIUM, 2004. ISBN 80-214-2372-2.

Garantující pracoviště:	Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	MgA. Petr Hůza
Oponent:	MgA. Jakub Horský
Datum zadání závěrečné práce:	10.10.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „Pop-up kniha“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího práce a že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala MgA. Petru Hůzovi, vedoucímu mé práce, za odborné vedení, trpělivost, pomoc a cenné rady.

Anotace

KOŘÍNKOVÁ, Kristýna. *Pop-up kniha*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 71 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce na téma „Pop-up kniha“ – kniha jako artefakt se skládá ze dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část je zaměřena na postupný vývoj dětské ilustrace a její propojení do knih. Dále se věnuje pop-up knize, vybraným autorům a nakladatelstvím spjatých s touto knižní formou a také typickým prvkům vyskytujícím se v těchto knihách. Praktická část se zabývá tvorbou knihy od úvodních inspiračních zdrojů až po finální realizaci. Cílem práce je redesign pohádkové pop-up knihy od českých autorů.

Klíčová slova

Ilustrace pro děti, literatura pro děti a mládež, pop-up kniha, turn-up, historie knihy, papír, fantazie, inspirace.

Annotation

KOŘÍNKOVÁ, Kristýna. *Pop-up book*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 71 pp. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis "Pop-up book" - a book as an artifact has two parts, theoretical and practical. Theoretical part is focused on the gradual development of children's illustration. It also about the pop-up book, selected authors and publishers associated with this book form, as well as the typical elements found in these books. Practical part is about creation of a book from prim sources of inspiration to final realization. The aim of this work is to redesign fairy-tale pop-up books made by Czech authors.

Key words

Illustration for child, Children's and youth literature, pop-up book, turn-up, history of books, paper, imagination, inspiration.

Obsah

Úvod	8
1 Teoretická část.....	9
1.1 Historie knihy.....	9
1.2 Historie ilustrací knih pro děti a mládež v Čechách	11
1.3 Ilustrace	16
Vymezení pojmu ilustrace pro děti.....	16
Rozdělení ilustrace pro děti dle žánrů.....	17
1.4 Ilustrace v knize	18
1.5 Pop-up	22
Vybrané pop-up prvky	23
Autoři pop-up knih.....	27
1.6 Nakladatelství.....	33
1.7 Soutěže	36
2 Praktická část.....	38
2.1 Téma.....	38
2.2 Inspirace	38
2.3 Realizace	39
2.4 Text v knize.....	51
2.5 Tisk a barevnost	51
2.6 Vazba.....	52
2.7 Finální realizace	52
2.8 Maketa finální podoby knihy	54
Závěr.....	59
Seznam použitých zdrojů.....	59
Seznam obrázků.....	67
Přílohy	70

Úvod

Cílem mé bakalářské práce je stručně přiblížit historii dětské knihy a její využití v praxi. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se stručně věnuji historii knihy, písmu, historii papíru a prvním knihtiskům. Dále pak historii pop-up knihy, vybraným ilustrátorům, kteří se zabývali a zabývají její tvorbou a představením nejčastěji používaných mechanismů v těchto knihách. Bohužel na českém trhu není příliš mnoho publikací pojednávajících o vývoji pop-up knihy, proto jsem byla nucena čerpat převážně z webových zdrojů a zahraniční literatury.

Praktická část je věnována vlastní tvorbě autorské knihy – od prvotní myšlenky až po realizaci knihy. Zabývá se inspirací, tvorbou jednotlivých stran, která je doplněna fotografiemi postupů, vazbou a tiskem knihy.

K výběru tohoto tématu mě vedla láska k netradičně řešeným knihám a můj obdiv k nim. Zároveň jsem toto téma chtěla propojit s tvorbou pro děti, protože ve svém volném čase vedu výtvarný kroužek. Chtěla jsem se přiblížit dětskému pohledu na svět, který je tak rozdílný oproti pohledu dospělého, tudíž i dětské ilustrace mají svůj vlastní specifický charakter. A právě pop-up kniha zaujme děti nejvíce – na první pohled je úplně obyčejná jako všechny ostatní. Ale! Po jejím otevření se ocitneme v úplně jiném světě, najednou před námi stojí zámek, stromy... – otevírá se nám trojrozměrný svět. Vytvořit jej není nic jednoduchého, chce to hodně přemýšlení, zkoušení a technické dokonalosti, aby vše fungovalo tak, jak má. Čtenář je vtažen do děje a při čtení s knihou spolupracuje pomocí důmyslných mechanismů – táhel, výklopů, vytahovátek...

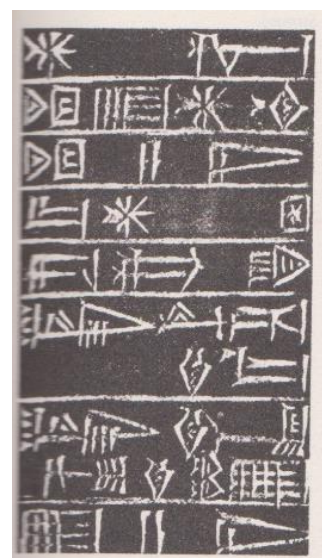
1 Teoretická část

1.1 Historie knihy

Písmo

Vznik knihy je úzce spjat se vznikem písma, které výrazně přispělo k rozkvětu kultury a rozvoji civilizace. Jako první se začalo používat obrázkové písmo; postupem času se však podoba písma vyvíjela a měnila. V současnosti se na světě používá asi 400 druhů písma, z nichž nejrozšířenější je latinka. Při vzniku úplně prvního písma lidé začali mít potřebu zaznamenávat různé informace a myšlenky a hledali způsob nejen jak, ale i kam je zaznamenat. Tato potřeba vznikla dlouho před vynálezem papíru. Proto podle místa vzniku jednotlivých písem používali v dané oblasti lehce dostupné materiály.

Jednou z prvních forem byly hliněné destičky, do kterých Sumerové, Babylóňané, Chetitě, Peršané nebo Asyřané vtiskávali rákosové klínky. V Mezopotámii, kde pravděpodobně vzniklo nejstarší obrázkové písmo, používali ke psaní šikmo seříznuté rákosové pisátko, kterým vytlačovali znak do vlhké hliněné destičky (Obrázek 1). Klínky zjednodušily záznam, díky čemuž klesl počet znaků. Mezitím se změnil způsob, jakým se psalo – místo psaní zprava doleva ve svislých sloupcích shora dolů začali psát v řádcích zleva doprava. Kvůli tomu otočili klínopisné znaky o 90 stupňů, čímž se vzdalovala konkrétní podoba znaku od obrázkového znaku.

Obrázek 1 – Klínové písmo

Jak uvádí Leo Pavlát ve své knize *Tajemství knihy*, dalším způsobem bylo rytí do kamenných tabulek a perleti, čeho využívali v Egyptě, staré Číně a asyrsko-babylónské oblasti. V Číně navíc psali i do bambusových destiček či měděných a kovových desek.

Nejsnadnější možnost psaní nabízely organické látky. *Skoro by se dalo říci: co kulturní oblast, to typický psací materiál a v závislosti na něm i osobitý tvar prvních „knih“.*¹

Ve staré Indii nejdříve psali na speciálně upravenou březovou kůru, ve které se dělala nahoře díra, díky čemuž šlo zápis svázat. Podobně svázané knihy vznikaly v Indii

¹ PAVLÁT, Leo. *Tajemství knihy*. 2. vydání. Praha: Albatros, 1988. ISBN 13-858-88, s. 31.

a na Sumatře z listů palmy. Tyto listy byly složitě upravovány. Při psaní se obrysy písmen načrtly rydlem do listu a následně se do vyhloubených míst vtíraly saze.

Těmto rukopisům se společným otvorem, příznačným pro celou buddhistickou Asii, se říkalo póthí a nezřídka je tvořily dřevěné pásky z bambusu, tamaryšku nebo topolu pokryté nápisy a sevřené mezi dvě silnější dřevěné laťky.²

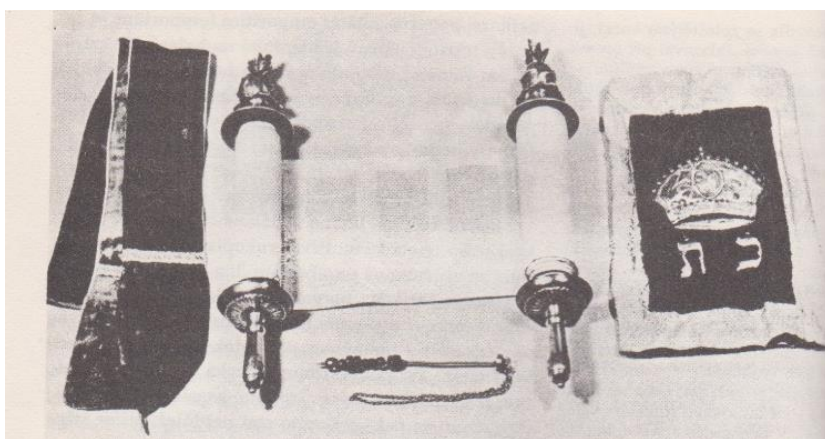
Další civilizace používaly pro psaní kůži – pergamen, který vznikl z kůže zvířat, nebo rostlinná vlákna. V Jihovýchodní Asii využívali na psaní bavlnu, kterou pokrývali rýžovým obilným práškem, nebo také kůži. V Íránu své texty vyšívali do tkanin. Jiné starověké civilizace vyrývaly do vápence a pískovce. Staří Římané odlévali destičky ze včelího vosku, ale psali také na plátno, slonovou kost, stříbro, zlato a další kovy.

Psací pomůcky se samozřejmě v každé civilizaci také lišily. Zatímco někde používali rydla a špachtle ze dřeva, kostí, rákosu a železa, jinde se zase neobešli bez inkoustu. Inkoust získávali již staří Egypťané ve 14. stol. př. n. l. ze šťávy indigovníku.

Vznik papíru

Nejbližším předchůdcem papíru byl papyrus. Vyráběl se z rostliny s názvem šáchor papírodárný. Dnes už ale přesný popis vzniku papyru neznáme. Používán byl zhruba do začátku druhého tisíciletí našeho letopočtu. Změna klimatu v oblasti Egypta následně způsobila postupný úhyn šáchoru, kvůli čemuž úlohu papyru postupně převzal pergamen vyráběný z kůže.

K papyru se také váže vznik využití zápisu textu a tím první předchůdce knihy. Vyráběl se z něho totiž svitek (Obrázek 2), který lze považovat za jednu z prvních podob knihy. Jeho výrobou bylo známé řecké město Biblos, které v překladu znamená kniha. Proto je starý Egypt považován za rodiště knihy.

Obrázek 2 – Svitek

První papír vznikl v Číně, asi okolo roku 100 př. n. l. Jeho vynález se připisuje císařskému úředníkovi jménem Tsai-Lun. K výrobě použil rostlinných vláken i zbytků

² PAVLÁT, Leo. *Tajemství knihy*. 2. vydání. Praha: Albatros, 1988. ISBN 13-858-88, s. 32.

*hedvábí. Postup při výrobě byl v principu stejný, jaký se používá dodnes.*³ Pojmenování papír získal podle rostliny šáchor papírodárný, který se hojně využíval v Egyptě mimo jiné i na psaní – jak už zmiňuji výše, vyráběl se z něj papyrus.

Návod na výrobu papíru byl v Číně velice střežený, přesto se ale čínským mnichům podařilo toto tajemství rozšířit přes moře do okolních zemí, odkud následně doputovalo až do Evropy. Vynález knihtisku, díky kterému razantně stoupla jeho výroba, mu dodal na důležitosti.

Knihtisk

První tištěné knihy vznikly jednu generaci před Gutenbergem a jeho vynálezem knihtisku. Stalo se tak ve 2. čtvrtině 15. století a jednalo se o tisk z desek. Vznikaly blokové knihy, k jejichž výrobě bylo třeba vyřezat obraz a písmo do jedné desky. Takto se vyřezávaly celé dvoustrany, které se poté jednostranně vytiskly a následně se slepovaly dohromady.

Objevitelem knihtisku, který usnadnil tisk knih a umožnil tak vznik většího množství knih, než bylo doposud možné, byl roku 1450 výše zmiňovaný Johannes Gutenberg. Jednalo se o novou techniku tisku z výšky, kdy se jednotlivá písmena vyřezala samostatně a následně se kladla vedle sebe do požadovaného textu. Bylo tak možné použít je opakovaně na rozdíl od jejich předchůdců – desek, které byly vyřezány rovnou dohromady vedle sebe v bloku (deskotisk). Zatímco deska se použila pouze jednou, nová technika knihtisku dovolila písmena používat vícekrát, protože bylo možné je rozebrat a znovu z nich sestavit nový text. Tato převratná technologie dovolila tisknout knihy ve větších nákladech, díky čemuž vzrostla informovanost. Proto se vynález knihtisku právem považuje za velký mezník moderní historie.

1.2 Historie ilustrací knih pro děti a mládež v Čechách

Počátky vzniku

Dětská literatura se poprvé objevila až v romantismu. Do té doby byly děti v podstatě brány jako malí dospělí a společnost jim nebyla moc přizpůsobována, právě naopak. V českých zemích napsal první dílo pro děti Tomáš Štítný ze Štítného. Bylo tomu tak ke konci 14. století a dílo nese název *Řeči besední*. Šlo však pouze o text a od knih pro děti, které vznikají v dnešní době, se kniha velmi lišila.

---

³ MALÝ, Zbyněk. *Grafické techniky pro každého*. Brno: CP Books, 2005. Tradiční řemesla (CP Books). ISBN 80-251-0296-3, s. 10.

S prvním průlomovým dílem přišel roku 1658 Jan Amos Komenský. Ten chápal, že k dítěti je třeba přistupovat zcela jinak a přizpůsobovat formu podání informace, aby ji dítě lépe pochopilo. Vytvořil slavné dílo *Orbis pictus* (Obrázek 3), což v překladu znamená Svět v obrazech. Jak název napovídá, šlo o obrázkovou publikaci, která ve své době neměla obdoby a pomalu odstartovala jiný pohled na

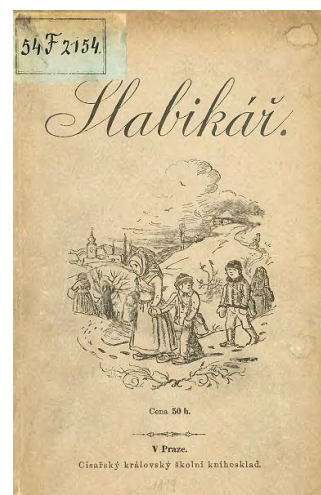
Obrázek 3 – *Orbis pictus* literatura pro děti.

*Záměr umělecké ilustrace se mu však nepodařilo plně realizovat. Vydavatel nepřistoupil na návrh, aby byl obrazový doprovod svěřen jeho krajanu Václavu Hollarovi, který s ním sdílel osud exulanta. Místo českého umělce se na něm podílel cizí řemeslný rytec. Náboženské důvody také způsobily, že Komenského pedagogické dílo, a tedy i jeho *Orbis pictus* přijala za své značná část civilizovaného světa téměř o dvě stě let dříve, než se dočkalo českého vydání. Nicméně myšlenka Komenského o umělecké ilustraci dokonce v naučné knize byla v Čechách akceptována, byť se tak stalo až o mnoho let později.*⁴

Umělecká ilustrace

Umělecká ilustrace nevznikla hned na počátku knihy, ale bylo nutné se k ní dopracovat. Zprvu totiž šlo převážně o popisnou a didaktickou funkci a na uměleckou ilustraci se nekladl takový důraz a důležitost.

Mluvíme-li o základech vyloženě české národní ilustrace a s ní také ilustrace dětské knihy, připisujeme je Mikoláši Alši. *Je příznačné, že ilustrace pro děti (Obrázek 4) pochopil jako odpovědný umělecký úkol, i když mohl své perokresby uplatnit často jen v časopisech a kalendářích, v nejlidovější a také nejrozšířenější četbě té doby. V kresbách k písničkám na motivy lidových říkadél, v kalendářích s příslovími a pranostikami podobně jako v ilustracích*

Obrázek 4 - *Slabikář*

⁴ STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1984, s. 11.

*pohádek a veršů pro děti i v kresbách pro slabikář se neobracel na dětského čtenáře nějakou zvláštní nebo zjednodušenou výtvarnou řečí. Uplatňoval v nich tytéž principy, jako ve své době monumentální, malířské a kreslířské.*⁵

Počátky moderní knihy

Doktorka Blanka Stehlíková ve své knize *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež* píše o prvním vzniklém hnutí, jehož program teoreticky definoval František Xaver Šalda v roce 1905 ve své studii *Knih jako umělecké dílo*. V této skupině se spojili umělci, kteří se začali zabývat knihou jako samostatným celkem. *Její podoba včetně formátu, volby papíru a písma, se měla odvozovat z jejího obsahu.*⁶ Každý

umělec spatřoval odkaz umění v knize v něčem jiném. Zatímco někoho zajímala spíše typografie, jiní se soustředili na zdobení stránky, rozmístění, iniciály a samozřejmě také na ilustrace. I když v popředí zájmu byly stále ilustrace klasické knihy pro dospělé, tendence spojené s vývojem umělecké ilustrace se projevily také v knihách pro děti a mládež.

Hlavními díly, které v té době udávají směr v oblasti knižní kultury, jsou Mrštíkova *Pohádka máje*, vydaná roku 1897, ilustrovaná Zdenkou Braunerovou. Dále *Broučci* (Obrázek 5) Jana

Obrázek 5 – Broučci Karafiáta (1903), které výtvarně zpracoval Vojtěch Preissig, a ilustrace Adolfa Kašpara v Bartošově *Kytici z lidového básnictva*, vzniklé v roce 1906.

1. polovina 20. století

V tomto období již nebyl kladen důraz na popisné ztvárnění a pomalu začínal upadat didaktický přístup k ilustraci pro děti. Autoři začali tvořit rozmanité ilustrace s osobitým výtvarným projevem. Přizpůsobovali svoji tvorbu tomu, pro koho je určena – dětem. Dbali na umělecké obohacení dětí a rozšíření jejich estetického vnímání. Přínosem byla také změna postavení ilustrace. *Obraz a literární dílo začaly působit vzájemně jako dvě na sobě závislé, avšak rovnocenné složky.*⁷

⁵ STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1984, s. 12.

⁶ Tamtéž, s. 13.

⁷ STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1984, s. 20.

Ve dvacátých a třicátých letech začali tvořit významní výtvarníci, kteří dbali na kvalitu. Mezi přední ilustrátory v té době patřil hlavně Josef Lada s jeho originálním stylem, určeným převážně dětským čtenářům. K dalším výrazným ilustrátorům patřili Josef Čapek, Zdeněk Burian, Ondřej Sekora, Josef Novák a řada dalších.

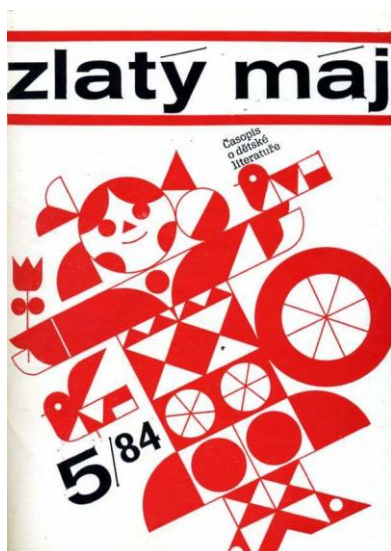
Kolem roku 1940 zažila rozvoj pohádková ilustrace. Podle knihy Františka Holešovského *Naše ilustrace pro děti a jejich výchovné působení* se o to zasloužila generace čtyřicátých let, a to hlavně tito výtvarníci: Jiří Trnka, Vlastimil Záborský, Antonín Strnadel, Karel Svolinský, Milada Marešová a Václav Karel. Velký úspěch nejen u nás, ale také v zahraničí měl v této době Jiří Trnka. Pravděpodobně díky jeho osobitému stylu inspirovanému loutkou – tím dětem připomíná dobře známé prostředí loutkového divadla, a tudíž vzbuzuje jejich zájem.

1948–1989

Jedná se o období našich dějin, které mělo neblahý vliv na kulturní život v Československu. Knihy, které vycházely, komunistický režim nejen kontroloval, ale hlavně ideologicky ovlivňoval. Přípustný byl pouze model výchovné beletrie s komunistickým ideologickým zaměřením. Řada knih byla zakázána, řada autorů nesměla tvořit, někteří publikovali pod jinými jmény. Navíc kvůli takzvané uzavřené společnosti nepronikala do tehdejšího Československa inspirace ze západu, byla povolena pouze inspirace z východu. Lidé byli mylně informováni o některých skutečnostech, byla jim předkládána zkreslená fakta.

Co se týká přímo vývoje ilustrace pro děti, ve druhé polovině 50. let nastala změna. Dětská literatura se začala pomalu vzdalovat a oddělovat od té pro dospělé. Autoři se ji snažili oživit a žánrově rozšířit.

Současně se ve druhé polovině 20. století k dětské literatuře uchýlila řada spisovatelů věnujících se do té doby spíše literatuře pro dospělé, a to z toho důvodu, že jejich dosavadní tvorba by byla pro tehdejší režim a jím nastavené modely tvorby nepřijatelná. Pokud se nechtěli ideologii zcela podřídit, optimisticky laděná literatura pro děti a mládež byla pro některé autory relativně schůdnou cestou, jak zůstat „na scéně“. Oživení dětské literatury tak bylo způsobeno i faktem, že se tvorbě pro mladé čtenáře začal věnovat mnohem širší okruh autorů.

Obrázek 6 – Zlatý máj

V říjnu roku 1956 začal vycházet měsíčník s názvem Zlatý Máj (Obrázek 6), pojmenovaný podle básnické sbírky Josefa Václava Sládka. Na založení se podílel František Hrubín. Časopis byl určený především specialistům na dětskou literaturu, odborníkům, historikům a literárním kritikům. Zlatý máj usiloval o docenění literatury pro děti a mládež a o její kritické zhodnocení.

Ke konci 80. let 20. století mohli autoři vydávat pouze v několika málo státních nakladatelstvích, z nichž nejvýznamnějším bylo pražské nakladatelství Albatros. Vydání knih se plánovala s velkým časovým předstihem, ale povolený obsah měl značné limity.

*Listopad 1989 přinesl zásadní demokratizační zlom v dosavadní praxi. Cenzura a direktivy padly, knižní trh se liberalizoval a vydavatelská činnost přestala být doménou státem řízených a prověřovaných nakladatelství. Umlčovaní autoři začali znovu volně publikovat.*⁸

Poslední desetiletí 20. stol.

Díky pádu cenzury začala obrozená i stávající nakladatelství produkovat mnohem více děl, včetně těch, které před rokem 1989 nemohla být vydávána, čímž vznikala velká různorodost kvality jak obsahu knih, tak i jejich ilustrací.

Kvůli nasycené poptávce a nepřehlednosti vydávaných titulů brzy nastala velká krize odbytu. Rozpadl se jednotný knižní trh a s ním údaje o počtu vydaných titulů. Výjimkou byla velká nakladatelství jako například Albatros.

Ke konci 20. století se trh začal proměňovat. Objevovala se kvalitnější a hodnotnější literární díla. Důležitým faktorem bylo zvýšení kvality významných nakladatelství, z nichž většina funguje dodnes. Dalším faktorem byl také vznik literární soutěže Zlatá stuha, která upozorňovala na kvalitní tituly a zároveň zohledňovala výtvarnou část děl. V průběhu let sice Zlatá stuha ztrácela na prestižnosti, ale neupadla úplně a v dnešní době je opět brána jako soutěž oceňující kvalitu knihy.

⁸ REISSNER, Martin. *Ilustrace: Pohledy na výtvarný doprovod české dětské knihy*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2015. ISBN 978-80-7028-439-1, s. 10.

*Navzdory vážné krizi první poloviny devadesátých let 20. století představuje literatura pro děti a mládež v současnosti zdravě fungující součást českého písemnictví.*⁹

Negativně tvorbu pro děti a mládež ovlivnil zánik jediného odborného revue Zlatý máj, který vystřídal časopis pro teorii a kritiku dětské ilustrace Ladění. Tento časopis vzniklý jako katedrový časopis na Masarykově univerzitě existoval do roku 2012 a víceméně přebíral funkci Zlatého máje.

Literaturu pro děti a mládež v dnešní době podporují knihovny, zejména jejich soutěže a ankety, ve kterých nechybí kategorie dětských publikací. Dále mezinárodní veletrhy dětské literatury či soutěže, o kterých se zmiňuji níže. Na těchto mezinárodních soutěžích si česká dětská kniha vede velmi dobře a sbírá řadu ocenění. Další neméně důležitou podporou tohoto žánru jsou malá rodinná nakladatelství, která kladou důraz na kvalitní zpracování knihy jako celku a s tím spojenou ilustraci.

1.3 Ilustrace

Vymezení pojmu ilustrace pro děti

František Holešovský ve své knize *Naše ilustrace pro děti a její výchovné působení* vymezuje pojem ilustrace pro děti nejen na uměleckou ilustraci v knihách pro děti, ale také ilustraci v dětských časopisech, výtvarnou výzdobu umělecko-naučných knih pro děti a některých učebnic.

Doprovodná ilustrace tvoří spolu s textem neodmyslitelnou součást každé knihy pro děti. Tyto ilustrace by měly, kromě estetického obsahu, na dítě výchovně působit. Blanka Stehlíková ve své knize *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež* uvádí: *Ilustrace se spolu s literárním textem podílejí na výchově mladého pokolení. Ve vztahu k povaze literárního textu řeší řadu různých úkolů. Procházejí vývojovými proměnami, které jsou podmíněny dobou, dobovými názory a dobovými požadavky.*¹⁰

Dále zmiňuje skutečnost, že i když mají ilustrace pro děti vlastní specifickou problematiku, přesto podléhají obecným zákonům knižního umění. To znamená, že ilustrace se vyvíjí podobně jako volná tvorba malířská a grafická. Důležité je něčím zaujmout a zkoušet nové a nové techniky, které vnášejí do díla ozvláštnění.

---

⁹REISSNER, Martin. *Ilustrace: Pohledy na výtvarný doprovod české dětské knihy*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2015. ISBN 978-80-7028-439-1, s. 11.

¹⁰ STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1984, s. 7.

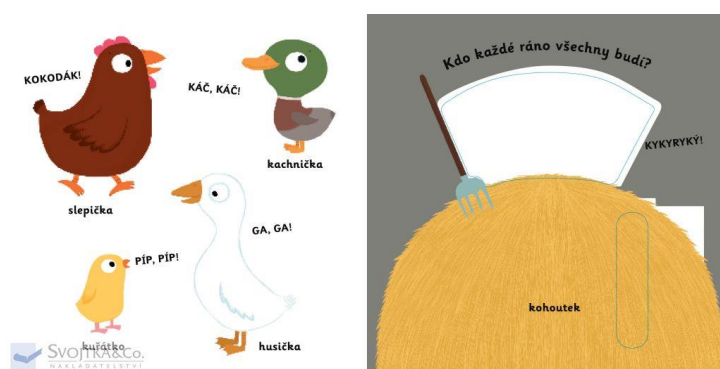

Rozdělení ilustrace pro děti dle žánrů

František Holešovský ve své knize *Naše ilustrace pro děti a její výchovné působení* dělí ilustrace pro děti dle žánrů na ilustrace k pohádkám, k povídkám ze života dětí, ke klasické literatuře, na ilustraci s tematikou historickou, dobrodružnou, k povídkám o přírodě, ilustrace k literatuře uměleckonaučné a humor v ilustraci pro děti. Současně uvádí, že toto rozdělení bezesporu není náhodné, neboť každý žánr je nejenže specifický sám o sobě, ale i svým okruhem ilustrátorů.

Ilustrace pro děti předškolního věku

Ilustrace určené dětem lze rozdělit podle věku. Čím je dítě starší, tím je schopno složitěji přemýšlet, a naopak, když je mladší, potřebuje jednodušší podněty odpovídající jeho věku. Děti se rychle učí. Dalo by se říci, že knihy jsou pro ně vzdělávací pomůckou, která je zároveň hračkou. Proto je velice důležité zaujmout je vhodnou ilustrací.

Obrázek 7 – Ukázka knihy pro děti předškolního věku

Knihy pro nejmenší jsou převážně obrázkové, někdy doplněny krátkým textem (Obrázek 7). Častým tématem jsou barvy, zvířata, tvary a další věci, které kolem sebe děti v tomto věku mají a poznávají. Při tvorbě

ilustrace cílené na děti předškolního věku je třeba brát zřetel na to, že ilustrace sama nese určitou informaci, proto je zapotřebí držet se konkrétních podob a příliš nezasahovat abstraktně. Důležitá je také skutečnost, že tyto děti ještě neumí číst, a tudíž někdy znají příběh pouze prostřednictvím ilustrace, proto je pro ně ilustrace velmi důležitá.

Dalším základním kamenem, bez kterého se žádná dětem určená ilustrace neobejde, je obsahová a formální srozumitelnost. To znamená, že ilustrace a obsah myšlenky nesmí být pro dítě příliš složité, množství informací musí být úměrné věku, aby kniha dítě zaujala. V případě přemíry informací může být dítě příliš zatíženo až zmateno, což vede ke ztrátě zájmu.

Způsobů, jak zaujmout děti předškolního věku, je v dnešní době spousta. Vznikají speciální knihy a leporela z různých materiálů; nejpoužívanější je papír a dále

různé látky, plast a dřevo. Tyto knihy jsou interaktivní, kromě vizuálních vjemů zapojují také haptické vnímání. Mohou to být látkové knihy, u kterých děti spíše než samotná ilustrace zajímá textura a možnosti, které jim kniha nabízí.

Ilustrace pro děti mladšího školního věku

Mladší školní věk se uvádí mezi šestým a jedenáctým rokem dítěte. V tomto

Obrázek 8 – Ukázka z knihy pro děti mladšího školního věku

věku již dítě začíná se čtením, ale stále jsou pro něj velice důležité obrázky, které text doprovází. Dítě tak má možnost si na chvíli odpočinout od čtení a zároveň rozvíjet svoje poznatky. Přichází do styku s novým žánrem, kterým je naučná literatura. Jsou to například učebnice, encyklopedie a slabikáře. Dále je již dítě schopné přečíst si a pochopit krátký příběh

přiměřený svému věku, například pohádky, povídky o dětech, o zvířatech a přírodě (Obrázek 8). V žádné knize určené dítěti mladšího školního věku samozřejmě nesmí chybět ilustrace, která doplňuje příběh a pomáhá v dětech rozvíjet fantazii.

Ilustrace pro děti staršího školního věku

Třetí a poslední věkovou skupinou jsou děti staršího školního věku, který se uvádí od jedenácti do patnácti let. Tyto děti již mají se čtením bohaté zkušenosti, ale i přesto je pro ně ilustrace důležitá, protože jim pomáhá obrazově doplnit příběh a rychleji ho pochopit. Ukázkou toho mohou být didaktické knihy, pojednávající například o lidském těle (a jiných tématech, která se učí ve škole), kde se zábavnou formou dítě seznamuje s lidským tělem a získává informace, aniž by tušilo, že se vzdělává. Takto vyobrazená informace se mu lépe uloží do paměti.

1.4 Ilustrace v knize

Ilustrace v knize vizuálně vyjadřují příběh, nebo mohou vytvářet samostatné umělecké dílo. V takových knihách mnohdy není potřeba text, protože je kladen důraz hlavně na umělecké vyjádření. Pro tuto práci jsem vybrala ilustrátory, kteří pracují s ilustrací velmi originálně a využívají při tom více technik i materiálů, než je běžné při klasické ilustraci.

Květa Pacovská

Květa Pacovská je ilustrátorka, grafička, malířka, sochařka a typografka. Narodila se v roce 1928 v Praze. Studovala Vysokou školu uměleckoprůmyslovou, ateliér Emila Filly, obor Monumentální malba. Po vysoké škole se stala ilustrátorkou knih a časopisů pro děti. Po roce 1990 získala řadu ocenění, mezi nimiž je nejvýznamnější Cena Hanse Christiana Andersena roku 1992 nebo Goldene letter (Zlatá litera) za nejkrásnější knihu světa. Oceněna byla i cenami za nejkrásnější knihy v Rakousku či Francii, což dokládá, že je úspěšná nejen v České republice, ale také ve světě. Její ilustrace vyšly ve více než dvaceti zemích světa.

Tvůrčí zájem Pacovské je obdivuhodný: sahá od grafické tvorby přes filmové projekty a tradiční ilustraci až k vytváření autorských knih-objektů či prostorových kompozicích z papíru, kovu a trojrozměrných obrazů. Nejvýraznější stopu zanechala v hájemství ilustrace knih pro děti a mládež.¹¹

Obrázek 9 – Barvy dne

Její ilustrace jsou jedinečné a originální. Ráda experimentuje a posouvá nastavené hranice. Vytváří knihy jako samostatné estetické objekty (Obrázek 9), zároveň však bere ohled na vnímání dítěte, kterému je kniha určena.

Inspiraci u Pacovské jsem hledala hlavně proto, že její tvorba kromě klasických ilustrací přesahuje také do

pop-up. Líbí se mi její přemýšlení nad knihou jako nad uměleckým projektem.

Andrea Tachezy

Narodila se v Praze roku 1966. Při vstupu na její webové stránky sama o sobě hned na úvod uvádí: *Jsem ilustrátorka a bezúčelná kutilka. Sběratelka zdánlivých zbytečností a taky příběhů. Ráda kreslím, lepím a maluji. I o tom, co mám ze všeho nejraději – kafe, staré papíry a dlouhé procházky lesem.¹²*

Po střední škole se věnovala textilu a poté studovala na Vysoké škole uměleckoprůmyslové ateliér animovaného filmu, kde získala magisterský titul. Animaci

¹¹ REISSNER, Martin. *Ilustrace: Pohledy na výtvarný doprovod české dětské knihy*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2015. ISBN 978-80-7028-439-1, s. 107.

¹² Andrea Tachezy – ilustrace. *Andrea Tachezy – ilustrace* [online]. Copyright © Copyright 2019 andrea tachezy [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.andreatachezy.cz/>

se ale věnovat nechtěla, místo toho začala tvořit grafiku z hloubky, ve které byla velice úspěšná, jak dokazují domácí i zahraniční výstavy. Zlomová pro ni byla nabídka na účast v konkurzu na ilustrace ke knize Josefa Kainara. Konkurz vyhrála a jak sama říká, od té doby se z ní stala ilustrátorka.

Za svůj život uspořádala přes dvacet výstav a nasbírala několik ocenění, mezi nimi i českou prestižní cenu Zlatá stuha, která se uděluje tvůrcům nejlepších česky psaných knih pro děti a mládež.

Obrázek 10 – Maryčka Magdonova i s další její tvorbou a ta mi učarovala ještě více. Velice pěkně vypadá její spojení ilustrace a fotky, které by se možná zprvu mohlo zdát do očí bijící a prvoplánové, avšak v jejím podání vše funguje a přináší estetické uspokojení.

Jako inspiraci jsem si Andreu Tachezy vybrala hlavně proto, že sama ráda využívám spojení fotografie a kresby (Obrázek 11). Vzniká tak úplně nový svět na pomezí reality a snů, který diváka přímo vtahuje do příběhů a odpoutává od skutečnosti.

Eva Volfová

Narodila se v Teplicích roku 1979. Vystudovala Vysokou školu uměleckoprůmyslovou, Ateliér textilní tvorby. Nyní se věnuje grafice a ilustraci. Kreslí, kombinuje různé techniky, pracuje s koláží, textilem nebo ilustraci přímo vyšívá. Kromě vlastní tvorby se věnuje výtvarným dílnám určeným dětem i dospělým a vyučuje výtvarnou výchovu.

Na ilustrace Andrey Tachezy jsem narazila náhodou při prohlížení současných knih pro děti. Velice mě zaujaly její ilustrace ke knize *Maryčka Magdonova* (Obrázek 10) od Petra Bezruče. Tato kniha dokonce vyhrála cenu Vynikající ilustrace v soutěži Nejkrásnější česká kniha roku 2017.

Seznámila jsem se

Obrázek 11 – Dům číslo 226

V tvorbě Evy Volfové se objevuje spousta technik – sítotisk, tisk ze dřeva, z hloubky, výšivka. Mě osobně inspirovala díky svému neobvyklému zpracování látek do podoby ilustrace (Obrázek 12). Místo toho, aby pouze jednoduše vystříhla

Obrázek 12 – Fridolína, Antonína a malá Mína

jednotlivé tvary a spojila je v celek, doplňuje ilustraci o nedokonalou výšivku, která ve výsledku působí naprosto úžasně. Vyvolává v lidech pocit, že celá knížka je ušitá z látky, a touhu sáhnout si na ilustraci

a tím se více propojit s výtvarným dílem. Čtenáři neproběhne hlavou jen obyčejné „to je hezké,“ ale zamyslí se nad tím, jak to asi vznikalo, a až poté přemýšlí o estetice knihy jako celku.

Vendula Chalánková

Narodila se roku 1981 v Přerově. Vystudovala fakultu výtvarných umění v Praze, obor Environment. Absolvovala stáže na AVU – intermediální škole Milana Knížáka, v ateliéru Intermedia Václava Stratila na FaVu v Brně a na Facultad de Bellas Artes de Cuenca ve Španělsku.

V roce 2006 získala cenu Nadání Josefa, Marie a Zdenky Hlávkových a roku 2009 Zlatou stuhu za knihu O červené Karkulce.

Tvorbu Venduly Chalánkové jsem si vybrala jako inspiraci. Zaujal mě totiž její osobitý styl, ve kterém propojuje ruční výšivku s počítačovou grafikou (Obrázek 13). Jednotlivé části nejdříve vyšije, poskládá z nich celistvý obraz a poté následuje jejich přefotografování a zpracování jako knižní ilustrace. Podobně pracuje také s různou texturou papíru, kde na rozdíl od vyšívání jednotlivé části ilustrace

Obrázek 13 – O perníkové chaloupce

vystříhne. Takto zpracované ilustrace poté působí velice originálně a vyzývají diváka k zapojení hmatu a ujištění se, že je obrázek skutečně jen vytisknutý na papíře.

Mimo ilustrací autorka šije pro svou designovou značku Zvrhlý vkus neobvyklé a velice originální hračky, nášivky, náušnice a brože.

1.5 Pop-up

Pop-up knihy na první pohled vypadají jako úplně obyčejné knihy, avšak po jejich otevření se před námi objeví konstrukčně zajímavá kompozice vystupující do prostoru. Jsou to knihy, jejichž vzhled se mění s každou otočenou stránkou. Často do nich čtenář může zasahovat – pomocí různých mechanismů je schopen ovládat obrázky, které se díky němu pohybují, a vtahují ho tak do děje.

Stručná historie

Přestože v dnešní době si představíme prostorové leporelo plné pohádkových postav a témat pro děti, na začátku zrodu tohoto žánru to tak vůbec nebylo. První kniha, kterou lze považovat za pop-up, byla *Chronica Majora* pojednávající o univerzálních dějinách světa, které začínají stvořením světa a končí smrtí autora. Vznikla kolem roku 1240 a jejím autorem byl benediktinský mnich Matthew Paris. Zaměřena je převážně na Anglii, ale zasahuje až k Norsku, Maďarsku, Sicílii a křížáckým státům.

Další osobností, která se podílela na zrodu pop-up, byl Ramon Llull. Žil v letech 1232–1316. Kromě toho, že byl spisovatelem, věnoval se také filosofii, logice, cestování a misionářství hlásající křesťanství. Napsal více než 250 naučných spisů, zde ho ale uvádím proto, že ve své knize *Ars Magna* (Velké umění), ve které se pokoušel přesvědčit muslimy o pravdivosti křesťanství, použil speciální papírový mechanismus. Nazýváme ho Llullyho kruh. Tento mechanismus měl více podob. Skládá se z více kruhů poskládaných na sebe, jež se dají otáčet okolo společné osy. Po obvodě kruhů byly pojmy a výroky, z kterých po otočení kruhů vznikaly složené výroky.

*V průběhu dalších staletí se různé otáčecí a posuvné mechanismy uvnitř knih používaly především ve vzdělávacích kruzích k výuce anatomie, v astrologii, k vytváření tajných kódů nebo k věštění budoucnosti. Do rukou dětem se knihy s trojrozměrnými ilustracemi dostaly až koncem osmnáctého století – a postupem času se staly svěbytným a celosvětově oblíbeným žánrem.*¹³

---

¹³ POP-UP: papírová dobrodružství ve třetím rozměru – Material Times. *Material Times* [online]. Copyright © Copyright 2013 Happy Materials, s.r.o. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://www.materialtimes.com/vsimame-si/pop-up-papirova-dobrodruzstvi-ve-tretim-rozmeru.html>

Předchůdci pop-up knihy byly turn-up knihy (Obrázek 14), které pracovaly na principu odkrývání. Vycházely z učebnice lékařské anatomie, se kterou přišel roku 1543 lékař Andreas Vesalius. Ten byl skutečným průkopníkem svého oboru a ve své práci *De Humani Corporis Fabrica* představil

Obrázek 14 – Turn-up kniha novou metodu, ve které na sebe kladl jednotlivé ilustrované vrstvy lidského těla. Tyto vrstvy se daly odklopit a čtenář tak zjistil, co se skrývá v lidském těle, což bylo v té době velice pokrokové.

První autor vydávající turn-up knihy určené přímo dětem byl Robert Sayer. Žil v letech 1725–1794. Tyto knihy tvoří pouze jeden list, který je rozdělen do čtyř sloupců, přičemž každý sloupec má klapku umístěnou nahoře a dole. Tyto klapky podle toho, jak jsou sklopené (jak je s nimi manipulováno), tvoří průběh příběhu.

Vybrané pop-up prvky

Každá pop-up kniha obsahuje různé množství mechanismů, díky kterým je čtenář schopen manipulovat se scénou a tím se stát součástí děje. Zde bych chtěla na příkladech představit některé z nejčastěji používaných pop-up prvků. Jednodušší z nich jsem použila při tvoření své knihy.

Prvním mechanismem je klapka (Obrázek 15 a 16) – papírový prvek, který je

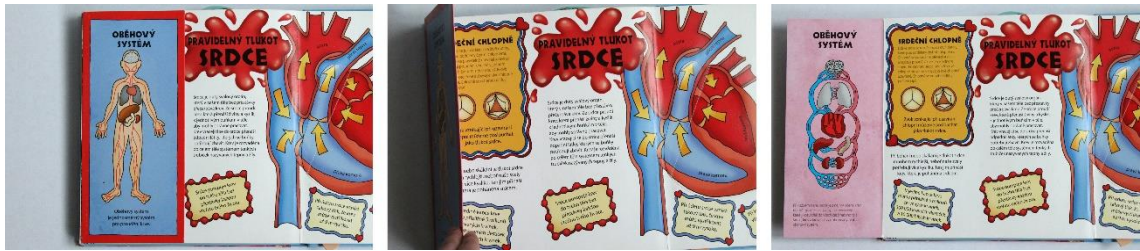
Obrázek 15 – Klapka 1

Obrázek 16 – Klapka 2

vlepený (přidaný) v knize; po jeho odklopení dojde k odhalení skryté informace nebo ilustrace, která doplňuje text. Tento prvek může mít podobu jedné nebo vícevrstvé klapky.

Druhým mechanismem je záhyb (Obrázek 17) – je umístěný v okraji strany v knize – vlastně ji rozšiřuje (je stejně vysoký jako kniha). Díky tomuto prvku může

stránka obsahovat více informací a ilustrací. Může mít různé podoby – od jednoho skladu až po několik přeložení papíru, čím vzniká harmonikový efekt.

Obrázek 17 – Záhyb

Třetím mechanismem je táhlo – prvek, díky kterému ilustrace ožije. Většinou má podobu proužku papíru, se kterým čtenář může manipulovat vodorovně nebo svisle. Tento prvek může být jednoduchý (Obrázek 18) – rozpožbuje pouze jednu část, nebo

Obrázek 18 – Táhlo jednoduché

složitý – rozpožbuje více částí (Obrázek 19). Čím více částí rozpožbuje, tím je jeho výroba složitější. Lze ho sestavit z více papírových dílů, které se vzájemně propojí průstříhy; díky tomu pak jedním pohybem automaticky spouští další pohyb jinde. V některých případech lze použít i kovový prvek (nýt), s jehož pomocí jsou jednotlivé části připevněny k sobě.

Obrázek 19 – Táhlo složité

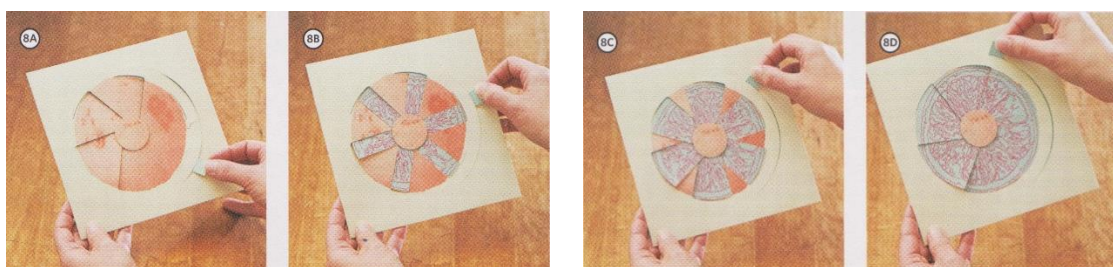

Čtvrtým mechanismem je spirála (Obrázek 20) – papír vyříznutý do spirály, který se může otočit okolo objektu nebo fungovat samostatně. Stejně tak může být součástí klapky, očí je tak neviditelný a k jeho odhalení a dokreslení atmosféry dojde až ve chvíli odklopení klapky.

Obrázek 20 – Spirála

Pátým mechanismem je kolečko (Obrázek 21) – s tím se dá otáčet kolem středu a měnit tak viditelný obsah textu nebo ilustrace. Text se objevuje po otočení kolečkem ve vyříznutých okénkách. Kolečko vznikne z kruhu vloženého mezi dva listy, střed je připevněný nýtem. Na okraji knihy je výřez, z něhož vyčnívá část kolečka, díky kterému jím lze otáčet kolem své osy.

Obrázek 21 – Kolečko

Šestým mechanismem je dolepaný prvek vystupující z knihy (Obrázek 22) – prvek, který z knihy po jejím otevření celý vystoupí. Tento způsob má mnoho variant, působí velice efektně a zároveň nemusí být příliš složitý. Nejspíše proto je v pop-up knihách často využíván.

Obrázek 22 – Prvek vystupující z knihy

Celoprostorová kompozice (Obrázek 23–25) – jedná se o ilustraci, která vystupuje z plochy celá a je nazíratelná ze všech stran. Tento prvek je složitý na výrobu a jednotlivé vystupující detaily a kresby se musí dolepovat, aby vznikl kýžený efekt. Lze tak vytvořit například dům, který má všechny čtyři stěny a střechu – rozložen vypadá jako slepený papírový model, který se ale jedním pohybem během pár vteřin zavře do dvoulistu, nebo z něj vystoupí.

Obrázek 23 – Betlém 1

Obrázek 24 – Betlém 2

Obrázek 25 – Betlém 3

Závěsné prvky (Obrázek 26 a 27) jsou doplňující prvky, vyřiznuté zvlášť a poté provlečené do jiného pop-up prvku. Tato technika se používá převážně u věcí, které v běžném životě bývají zavěšeny. Umožňuje tak papírovým výřezům chovat se podobně jako skutečný zavěšený předmět – mohou se kývat.

Obrázek 26 – Závěsný prvek 1

Obrázek 27 – Závěsný prvek 2

Kompozice v pravém úhlu – může mít více podob. V té jednoduché je vše v knize vyřiznuté z jednoho papíru a ilustrace není doplněna o žádná táhla

(Obrázek 28). Takto řešené knihy vydrží dlouho ve své původní podobě – jsou velice

Obrázek 28 – Kompozice v pravém úhlu 1

odolné. Tato jednoduchá kompozice se dá ozvláštnit tím, že některé části vystupují z formátu knihy, ale složí se dovnitř (Obrázek 29).

Obrázek 29 – Kompozice v pravém úhlu 2

Ve složitější verzi je kniha doplněna jednoduchými prvky, nejčastěji pouze táhly. Taková kniha při častém používání trpí, může dojít k opotřebení některých prvků, a tím k jejich omezené funkčnosti. Čím více má kniha doplňkových prvků,

tím složitější je její výroba. Vždy je však kladen důraz na dokonalé zpracování.

Nejsložitější jsou knihy, kde je použito velké množství doplňků. Jejich výroba je technicky značně náročná a manipulace s nimi musí být opatrná, aby nedošlo k poškození jednotlivých mechanismů.

Autoři pop-up knih

Na počátku této práce jsem znala pouze dva autory, kteří se věnovali tvorbě tohoto typu knih – Vojtěcha Kubaštu a Jaroslava Němečka. U Němečka jsem však zjistila, že se pop-up věnoval spíše okrajově, proto počáteční inspirace vycházela více z Kubaštvých knih. Další autory jsem objevila díky literatuře o pop-up. Ty, kteří mě zaujali, jsem následně vyhledávala na internetu, abych si mohla prohlédnout jejich tvorbu. Tak jsem postupně přicházela na další. Snažila jsem se obsáhnout jak autory, kteří se věnují žánru pro děti, tak i autory tvořící knihy určené i dospělým. V průběhu

realizace jsem objevovala další a další skvělé autory, kteří mi byli také inspirací, bohužel ale není možné uvést zde úplně všechny.

Vojtěch Kubašta

Narodil se 7. října 1914 ve Vídni, ale již roku 1918 se s rodiči přestěhoval do Prahy. V letech 1932–1938 studoval architekturu na ČVUT v Praze. Od roku 1941 působil jako profesor kreslení a reklamní grafiky na Rotterově (Jedličkově) škole

užitého umění v Praze. Poté, co se škola uzavřela, získal práci pomocného dělníka ve firmě Baklax. Zde později navrhoval design výrobků z plastických hmot a jejich propagaci. Roku 1937 ilustroval knihu *Staropražské senzace* Vladimíra Zikeše.

Byla to právě spolupráce s Vladimírem Zikešem, kterou Vojtěch Kubašta (Obrázek 30) upoutal pozornost. Záhy o něho projevíli zájem další vydavatelé, přičemž se pro něho nejvýznamnější stala

Obrázek 30 – Vojtěch Kubašta spolupráce s Doležalovým nakladatelstvím v Červeném Kostelci, známým svou vynikající litografickou dílnou. V té době Kubašta ilustroval první knížky pro děti, mimo jiné *Arabské pohádky z 1001 noci Kamila Bednáře* (1942), *Nejkrásnější pohádky Boženy Němcové* (1941), *Národní pohádky Karla Jaromíra Erbena* (1941), nebo *Ježka Pícháčka mezi zvířaty Čeňka Sováka* (1944, 1946).¹⁴

V letech 1937–1945 pracoval pro nakladatelství Vyšehrad. Kromě ilustrací navrhoval typografie, předsádky, patituly, titulní listy, vazby a přebaly. Po roce 1945 se věnoval spíše reklamním tiskům, plakátům, ilustracím map, turistických průvodců a dalším grafickým pracím.

V roce 1953 realizoval první prostorové ilustrace, které vydával podnik zahraničního obchodu Artia. Těmito ilustracemi Kubašta oslovil hlavně v zahraničí, kde o ně byl velký zájem, o čemž svědčil i fakt, že díla s jeho ilustracemi byla přeložena do řady světových jazyků. Artia si díky těmto počínům přišla k nemalým ziskům, ale jméno jejich tvůrce nijak nezviditelňovala.

Jeho první realizace byly jednoduššího typu. Opakovaně je přepracovával a vylepšoval přidáváním plastických a pohyblivých prvků. Pracovně jim říkal „hýbačky“.

¹⁴ KUBAŠTA, Vojtěch. *100x Vojtěch Kubašta: Galerie Klementinum - Výstavní sál, 18.9.2014 - 9.11.2014*. Praha: Národní knihovna České republiky, 2014. ISBN 978-80-7050-640-0, s.1.

Jeho prostorová leporela (Obrázek 31) se velmi rychle stala doslova hitem, o čemž svědčí i úctyhodná nakladatelská čísla. Zatímco ve světě byl o Kubaštu a jeho dětské prostorové knihy nemalý zájem, v domácím prostředí zůstal v tomto ohledu nedocenen. Jedinými prostorovými zakázkami, které vycházely i v Čechách, byly vánoční betlémy.

Obrázek 31 – Perníková chaloupka

U Vojtěcha Kubašty jsem hledala inspiraci hlavně proto, že jeho ilustrace znám, ačkoliv nevědomky, vlastně nejdéle. Již jako malé dítě jsem obdivovala skládací papírový betlém, který ležel každé Vánoce pod stromečkem. Jsem fascinována okamžikem, kdy ze zdánlivě obyčejného dvoulistu po otevření vystoupí do prostoru složitá architektonická kompozice. Kubašta byl opravdovým mistrem tohoto oboru. K tomu mu rozhodně pomohlo i to, že vystudoval architekturu na ČVUT v Praze, a jeho dokonalé prostorové citění.

Rudolf Lukeš

Narodil se 20. dubna 1923 v Praze. Studoval ČVUT a architekturu na AVU v ateliéru profesora Jaroslava Fragnera. Profesně se věnoval architektuře, pracoval jako hlavní filmový architekt na Barrandově. Po komunistickém převratu v únoru roku 1948 nesměl z politických důvodů pokračovat ve své profesi a byl ze studia Barrandov propuštěn poté, co odmítl vstoupit do KSČ.

K prostorovým leporelům se dostal po roce 1960, kdy vyhrál anonymní soutěž vydavatelství Artia. Jeho práce si na londýnském knižním veletrhu dokonce všimla královna Alžběta II., kterou velice zaujaly. V Londýně dostal pracovní nabídku, kterou však nemohl přijmout, protože se musel vrátit do Československa, kde drželi jeho syna.

V zahraničí byl díky vydavatelství Artia, které se zabývalo vývozem a dovozem cizojazyčných knih, dobře znám, naproti tomu v Československu nikoliv. Zemřel téměř zapomenutý v roce 1976. V dnešní době jeho prostorová leporela vydává nakladatelství Albatros.

Inspirací pro mě byly Lukešovi prostorové ilustrace v dětských knihách o zvířatech. Jednotlivé prvky v těchto knihách totiž nejsou příliš složité, ale propojené s ilustrací jako celek vypadají velmi efektivně. Takto řešené knihy jsou podle mě pro malé děti vhodnější než složitější pop-up, protože s nimi zvládají samy manipulovat, aniž by něco zničily.

Jaroslav Němeček

Český ilustrátor, který se narodil 20. února 1944 v Praze. Je znám především jako autor komiksu Čtyřlístek, vytvořil ale i jiné komiksy – Čaroděj Huriáš a Rexík. V jeho tvorbě můžeme objevit i pop-up knihy věnované dětem, např. *Alí Baba a čtyřicet loupežníků* (Obrázek 32), které vydalo již zrušené nakladatelství Panorama. Další pop-up knihou byla *Malá zimní pohádka*, vydaná nakladatelstvím Orbis.

Jak už jsem uvedla výše, Němečkem ilustrovaná kniha mi vnukla myšlenku pro tuto práci a chtěla jsem se jím inspirovat dále. Bohužel to nebylo příliš možné, protože prostorových knih vytvořil jen pomálu.

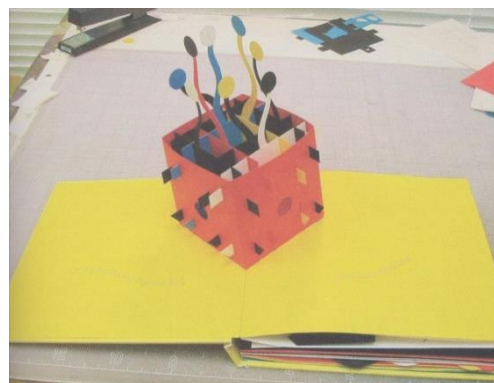
Přestože jsem od něj prohlížela pouze jednu knihu, velice mě inspirovala. Jelikož tato kniha je celkem stará a hrálo si s ní hodně dětí, je již na některých místech zničena. Zjistila jsem zde, že některé prvky jsou mnohem trvanlivější než jiné a také že není potřeba vytvářet složité prvky, které v rukou dětí brzy ztrácí své prostorové schopnosti.

David A. Carter

Narodil se 4. března 1957 v USA. Začínal jako grafik a reklamní ilustrátor. Táhl ho to ale ke knihám, proto začal pracovat jako knižní designér a papírový technik. Nyní je autorem a ilustrátorem vlastních knih a jeho hlavní zájem je zaměřen na pop-up. Jeho knihy nejsou určené pouze dětem, ale oslovují i dospělé. Možná i proto jsou tak prodávané a úspěšné. On sám je jedním z nejúspěšnějších pop-up tvůrců současnosti. Nutno uvést

Obrázek 32 – Alí Baba a čtyřicet loupežníků

Obrázek 33 – One Red Dot

jeho knihu *One Red Dot* (Obrázek 33), která sklídila velký úspěch a získala řadu ocenění. Kromě tvorby klasických pop-up knih vydal roku 1999 knihu *The elements of pop-up*, která slouží jako návod na výrobu pop-up knihy a vysvětluje jednotlivé prvky.

Jako inspiraci jsem si ho vybrala, protože je velice známý a opravdu originální. Patří mezi zástupce autorů, kteří pop-up netvoří přímo pro děti, ale spíše pro dospělé.

Robert James Sabuda

Narodil se 8. března 1965 v Michiganu. Jeho zájem o pop-up odstartoval již v dětství, kdy se setkal s prostorovou knihou ilustrovanou Vojtěchem Kubaštou. Studoval na Pratt Institute v New Yorku, kde se věnoval umění – ilustracím pro děti a obalovému návrhářství. Roku 1994 se Sabuda zviditelnil vydáním své první pop-up knihy *The Christmas Alphabet*. Nejprve měl problém najít vydavatelství, které by takto složitou knihu vydalo, ale nakonec se mu to povedlo. Šlo o zlomový okamžik v jeho tvorbě; od té doby se zabýval převážně tvorbou pop-up knih pro děti – oborem, ve kterém mu v současné době může konkurovat málokdo. Jeho díla jsou unikátní svou složitostí, působící ve výsledku až magicky.

Na Sabudovi mě nejprve zaujalo, že se dostal k pop-up díky knize ilustrované Vojtěchem Kubaštou. Na některých z jeho děl je, dle mého názoru, ovlivnění Kubaštou docela viditelná. Dále se mi na něm líbí skutečnost, že tvoří celé knihy včetně ilustrací, pop-up prvků i textu, což byl i můj záměr při tvorbě vlastní knihy.

Lucie Seifertová

Narodila se roku 1969 v Poděbradech. Její zájem o umění se zrodil už v dětském věku, kdy si moc ráda malovala, a to i přímo do knih. Vystudovala Střední uměleckou školu Václava Hollara a Akademii výtvarných umění, Ateliér monumentální malby.

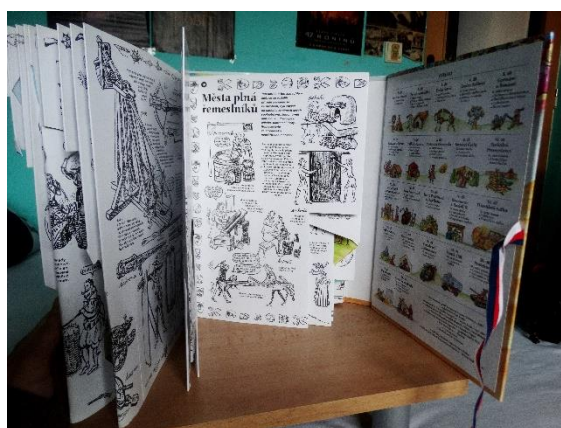
V průběhu studia pracovala jako grafička a ilustrátorka. Vzhledem k tomu, že se toužila touto profesí žít i nadále, hledala nakladatelství, která by její knihy vydala. To se jí nakonec povedlo a roku 1999 vydala svou první knihu s názvem *Tajemná Praha*.

V roce 2003 založila spolu s manželem malé rodinné nakladatelství, v němž vydala svou nejúspěšnější knihu *Dějiny udatného českého národa* (Obrázek 34 a 35), která získala ceny Magnesia litera, Zlatá pečeť a Zlatá stuha. Následně podle ní, ve spolupráci s Českou televizí, vznikl animovaný seriál, díky němuž se děti zábavnou formou seznámí s dějinami českého národa.

Inspirovala jsem se právě touto knihou. Na autorce se mi líbí, že pop-up prvky tvoří jednoduché, ale knihu ozvláštňuje nevšedním využitím papíru i z druhé strany, a tedy dává i možnost knihu celou rozložit a číst rubovou stranu.

Obrázek 34 – Dějiny českého udatného národa

Obrázek 35 – Dějiny českého udatného národa

Matthew Reinhart

Narodil se 21. září 1971 v USA. Přestože k umění ho to táhlo už od dětství, rozhodl se pro kariéru v medicíně. Ta ho ale neuspokojila, a tak se nakonec rozhodl pro umění. Byl přijat na prestižní Pratt Institute v Brooklynu, kde studoval průmyslový design se zaměřením na navrhování hraček. Pár let po dokončení studií se našel v knihách pro děti a pop-up. Jeho prvním dílem, které ho dostalo do povědomí, je The Pop Up Book Of Phobias. V tuto chvíli má vydaných spoustu pop-up knih a další přibývají. Hojně do pop-up knih převádí celosvětově známé tituly, jako například STAR WARS: Pop-Up Guide Galaxy, Game Of Thrones: Pop-Up Guide to Westeros, Frozen: Pop-Up Fairy Tale, Harry Potter: A Pop-Up Guide to Hogwarts, Lego Pop-Up a další.

Tohoto autora jsem rozhodně nemohla ve své práci opomenout. Při prohlížení knih The Pop Up Book Of Phobias a The Pop Up Book Of Nightmares jsem se do jeho tvorby zamilovala. Kromě dokonalého zpracování se mi líbí témata, kterým se ve svých vlastních knihách věnuje.

Viviane Schwarz

Pochází z Německa, ale nyní působí v Anglii. Vystudovala magisterský obor na Falmouth College of Arts, konkrétně Autorskou ilustraci. Její kariéra autorky a ilustrátorky vlastní tvorby začala v roce 2001, kdy vydala svoji první knihu. Přestože její knihy nejsou klasickými pop-up knihami, vybrala jsem si ji pro svou práci díky hravosti a interaktivnosti, jež její knihy nabízí. Pracují na principu odkrývání klapků. Např. knihy s příběhem o kočkách *There Are Cats in This Book?*, *There Are No Cats in*

This Book, Is There a Dog in This Book? připomínají jakýsi interaktivní komiks, který čtenáře vtahuje do příběhu.

Tuto autorku jsem vybrala kvůli jejímu nevšednímu pojetí knihy. Nejedná se sice přímo o pop-up, ale díky využití klapek nabízí nevšední zážitek, stejně jako klasická pop-up kniha.

Yoojin Kim

Je designérka a papírová inženýrka. Vystudovala Maryland Institute College of Art, konkrétně tisk, grafický design a knižní umění. Neustále se snaží hledat nové možnosti, jež papír nabízí. Inspiruje se okolním světem a různými technickými stroji používanými v každodenním životě. Tvoří pro studio UWP Luxe, které se zabývá

Obrázek 36 – Entwined

papírem, konkrétně pop-up kartami (Obrázek 36) a přáními.

Na Yoojin Kim se mi líbí smysl pro detail a nápaditost, kterými její díla disponují. Dále to, že pracuje na dětských knihách a zároveň se věnuje i tvorbě pro dospělé.

1.6 Nakladatelství

Důležitou a neodmyslitelnou součástí při tvorbě knihy je otázka vydání. Autor musí najít nakladatelství, které jeho knihu vydá. V dnešní době existuje spousta takových, která jsou zaměřena přímo na knihy pro děti.

Protože děti byly dříve brány spíš jako malí dospělí, historie literatury pro děti nesahá příliš daleko. Vybrala jsem několik současných nakladatelství, která nyní představím. Jde o nakladatelství Baobab, Běžiliška a Meander. Tato nakladatelství jsou dle mého názoru špičkou české dětské literatury, a to díky svému modernímu pojetí ilustrací knih a individuálnímu přístupu ke každé knize. Dále nelze opomenout Albatros, první, a tudíž nejstarší české vydavatelství zaměřené na dětskou knihu. V České republice neexistuje žádné nakladatelství, které by se zabývalo výslovně pouze výrobou pop-up, proto uvádím alespoň ta, která mají tento typ knih v nabídce. Je jím nakladatelství Svojtka & Co., vydávající ve velkých nákladech, a malé

nakladatelství POP-PAP, které má ve své nabídce možnost vytvoření pop-up leporela na zakázku.

Albatros

První vydavatelství v tehdejší Československu specializované na literaturu pro děti a mládež bylo nakladatelství Albatros. Jak je uvedeno na jeho oficiálních webových stránkách, vznikl v roce 1949, přičemž prvních dvacet let nesl název Státní nakladatelství dětské knihy.

V současnosti patří nakladatelství Albatros do velkého nakladatelského domu Albatros Media a.s. a každoročně vypouští do regálů knihkupectví více než 150 knížek pro malé i ty trochu větší děti (přibližně do 12 let).¹⁵

Předností tohoto nakladatelství je to, že se často snaží propojit klasické autory se současnými ilustrátory. Vznikají tak nové, moderní a pro děti atraktivní knihy.

Albatros vydává spoustu krásných kvalitních knih. Domnívám se však, možná mylně, že při tak velkém objemu vydaných knih lze jen stěží stoprocentně uhlídat jejich kvalitu. Proto si myslím, že zajímavější knihy s krásným příběhem výroby mohou zajistit spíše menší nakladatelství. Tím však v žádném případě nechci nijak snižovat erudici nakladatelství Albatros, které je a zůstane průkopníkem vydávání knih pro děti a mládež u nás a sehrálo i důležitou roli ve vývoji ilustrace pro děti.

Baobab

Baobab vznikl roku 2000 jako malé nakladatelství s plánem vydávat pár knih do roka. Toto nakladatelství se ale z malého rodinného formátu proměnilo ve velice známé a uznávané, a to především pro jeho přístup, ve kterém dává prostor mladým začínajícím ilustrátorům a autorům. Vznikají tak svěží neotřelé ilustrace.

Běžiliška

Běžiliška je mladé nakladatelství originálních a autorských knih pro děti, s důrazem na kvalitní textové, výtvarné i řemeslné zpracování... Vlajkovou lodí naší produkce jsou leporela – ta klasická, lepená na silném kartónu, vázaná v plátně, bez lamina. Takto provedená vazba je čistá ruční práce, což většinu nakladatelů odradilo a tento druh knížek z českého trhu de facto vymizel.¹⁶

---

¹⁵ Albatros – *O Albatrosu* [online]. [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <http://www.albatros.cz/c/o-nas/>

¹⁶ Nakladatelství Běžiliška – o nakladatelství. *nakladatelství Běžiliška* [online]. [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://www.beziliska.cz/beziliska>

Díky ochotě a chuti experimentovat a snaze přicházet s něčím novým toto nakladatelství často vydává knihy začínajících autorů. Na prvním místě zde nestojí byznys; prioritou je originalita a kvalita vydávaných knih. Autor textu, ilustrátor, nakladatel a další zainteresovaní na knize úzce spolupracují, aby výsledné dílo bylo sourodé a vyladěné ke spokojenosti všech spoluvůrců. Výsledná kvalita je bezesporu vidět, knihy přinášejí úžasný estetický zážitek.

Obrázek 37 – Ferdinande!

Prostřednictvím tohoto nakladatelství vydává, již výše zmíněná, ilustrátorka Andrea Tachezy. Její knihy, ostatně stejně jako více knih jiných autorů vydávajících v Běžiliška, totiž získaly nejedno ocenění. V roce 2014 získala společně s autorem textu atypicky řešeného leporela s názvem *Ferdinande!* (Obrázek 37) ocenění Zlatá stuha. Další Zlatou stuhu Andrea Tachezy získala v roce 2018 za publikaci *Dům číslo 226*, kterou vytvořila společně se spisovatelkou Janou Šrámkovou.

Meander

Na oficiálních webových stránkách Meandru se můžeme dočíst o řadě ocenění, které toto vcelku malé nakladatelství každoročně získává, což dokazuje jeho kvalitu.

Jedná se o nezávislé nakladatelství. Důležitá je pro ně hlavně originalita, autorský rukopis a výtvarné pojetí knih pro děti a mládež. *Snází se vydávat knihy, z nichž bude dětem a mladým lidem jasné, proč se vůbec říká „krásná literatura“.* *S Meandrem spolupracují nejen respektovaní autoři, ale také začínající literáti, kteří v Meandru debutovali.*¹⁷

POP-PAP

Pražské nakladatelství, které vydává knihy vytvořené ručně v malém nákladu, protože jim záleží na originalitě a unikátnosti každé knihy. Kromě klasických knih vydává i knihy, které jsou něčím speciální – zapojují při čtení nejen zrak, ale i hmat, díky prostorové kompozici zaujmou malého i velkého čtenáře (Obrázek 38).

¹⁷ O nakladatelství Meander - Meander. *Meander – Nakladatelství knih pro děti - Meander* [online]. [cit. 2020-03-18]. Copyright © Meander, 1995 [cit. 29.02.2020]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/o-meanderu/>

Obrázek 38. – Jeděém!

Neslouží jen ke čtení, ale můžete díky nim vytvořit i nový příběh pomocí šablon, které jsou součástí nejedné knihy. Kromě toho, že ve čtenáři probouzejí fantazii, rozvíjejí i jeho zručnost a podporují tvůrčí činnost. Knihy vycházejí nejen v českém, ale i anglickém jazyce.

Ačkoliv výroba pop-up knih není jejich hlavní činností, na zakázku vyrábí různé prostorové publikace a knihy.

Svojtka & Co.

Nakladatelství Svojtka & Co. vydává knihy pro děti předškolního a školního věku, dále široké spektrum obrazových titulů pro dospělé z oblasti tzv. non-fiction literatury a proslulou edici průvodců Lonely Planet. Na českém knižním trhu působíme

Obrázek 39 – Nej... LETADLA A LETIŠTĚ v pohybu

*s menšími obměnami od roku 1990, od roku 2005 vydáváme knihy také na Slovensku. Tituly přejímáme od renomovaných světových nakladatelů.*¹⁸

Jedná se o nakladatelství, které mimo jiné nabízí pop-up knihy pro děti. Tyto knihy můžeme najít v nabídce e-shopu Svojtka & Co. pod názvem prostorová leporela. Klasických pop-up

knih v pravém slova smyslu zde sice nenajdeme příliš, avšak v nabídce se objevují i knihy využívající pop-up prvků – různých klapků a pohyblivých či hmatových prvků. Jde např. o edici leporel s pohyblivými prvky, která ukazují různé stroje v pohybu. Např. Nej...LETADLA A LETIŠTĚ v pohybu (Obrázek 39), Nej...STAVBY v pohybu.

1.7 Soutěže

Soutěží zaměřujících se na ilustrace je v dnešní době spousta. Některé svůj zájem sice soustředí spíše na ilustrace obecně, ale každoročně otevírají i kategorie dětské knihy či ilustrace. Ze zahraničních soutěží bych ráda zmínila ty, které mě zaujaly

¹⁸ Nakladatelství Svojtka & Co. - Kdo jsme. *Nakladatelství Svojtka & Co.* [online]. Copyright © [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://www.svojtka.cz/a/o-nas>

na oficiálních webových stránkách czechdesignu. První z nich je Newyorská cena 3x3 International Illustration Show, v rámci které, mají studenti možnost přihlásit se přímo do kategorie dětské knihy. Dále je to světová cena World Illustration Awards, ve které si lze vybrat z deseti kategorií, včetně kategorie dětské publikace. Další soutěž sice nemá rozdělené kategorie, ale ilustrace určené výhradně dětem jsou samozřejmě přijímány a vítány – jedná o cenu Illustrated Silent Book Contest. Jak už název napovídá, jde o to vytvořit příběh pouze pomocí obrazu bez jakéhokoliv textu. Soutěž tak svým zadáním jedinečným způsobem boří jazykové bariéry.

Nutno zmínit také české soutěže, které se se svými kvalitami a prestiží mohou rovnat těm světovým. Jsou to ceny Zlatá stuha, zaměřená výhradně na literaturu pro děti a mládež, a Nejkrásnější česká kniha roku.

Zlatá stuha

Zlatá stuha je v českém prostředí jediným oceněním zaměřeným výhradně na literaturu pro děti a mládež. Již více než 25 let se uděluje autorům nejlépe hodnocených knih určených českému dětskému čtenáři s cílem zvýšit kvalitu české dětské knihy, seznamovat s tvorbou nových autorů a pomoci jim dostat se do čtenářského povědomí, ale podporuje samozřejmě i autory již známé. Porotu tvoří kapacity daného oboru, získané ocenění je tak zárukou kvality.

Soutěž, v rámci níž se samozřejmě nehodnotí jen estetický dojem knihy, ale i její literární obsah, je rozdělena do několika kategorií. Kategorie Výtvarná tvorba, zaměřená na výtvarnou podobu knih, zahrnuje 4 podkategorie: knihy pro mladší děti, knihy pro starší děti a mládež, literatura faktu pro děti a mládež a výtvarný počín roku.

Nejkrásnější česká kniha roku

Již podle názvu můžeme odvodit, že se jedná o knihu jako takovou v širokém kontextu. Soutěž je rozdělena na jednotlivé kategorie, mezi nimiž nechybí kromě literatury pro děti a mládež také kategorie Učebnice pro školy všech stupňů a ostatní didaktické pomůcky.

Nejkrásnější české knihy roku každoročně pořádá Ministerstvo kultury ČR a Památník národního písemnictví. V soutěži o nejlepší knižní design je hodnoceno grafické, ilustrační a polygrafické zpracování knih vydaných v českých nakladatelstvích a vytištěných v českých tiskárnách vždy za poslední kalendářní rok.¹⁹

---

¹⁹ O NČKR - Památník národního písemnictví. *Hlavní strana - Památník národního písemnictví* [online]. Copyright © 2020 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/o-neckr/>

2 Praktická část

2.1 Téma

Při výběru tématu pro svoji bakalářskou práci jsem měla jasno v tom, že chci dělat autorskou knihu. Toto odvětví umělecké tvorby považuji za velice atraktivní a zároveň srozumitelné jak pro umělce, tak pro širokou veřejnost. Zprvu jsem však nemohla najít téma, které by mi bylo opravdu blízké. Nakonec jsem narazila na moji oblíbenou knihu z dětství – prostorové leporelo *Alí Baba a čtyřicet loupežníků* ilustrované Jaroslavem Němečkem. Tato kniha mi okamžitě vnukla myšlenku vyrobit podobnou prostorovou knihu.

2.2 Inspirace

Inspiraci jsem nejprve čerpala v různých prostorových knihách. Jak už jsem se zmínila, prvotní inspirací při tvorbě pop-up knihy byla kniha s ilustracemi Jaroslava Němečka, která mě provázela celým mým dětstvím.

Při vzniku pop-up knihy jsem čerpala především z tvorby Vojtěcha Kubašty, která mi je z dětství také velice blízká. Doma jsem o Vánocích vždy obdivovala jeho betlém postavený pod stromečkem. Ten vycházel nejen v dobách totality, ale byl znovu vydán i v dnešní době a stále má své obdivovatele. Vypůjčila jsem si tedy některé jeho prostorové pohádkové knihy a pečlivě je do detailu studovala. Snažila jsem se díky nim pochopit zejména funkci a vlastnosti pop-up prvků, které jsem následně aplikovala ve své práci. Další neméně důležitou inspirací pro mě byli umělci – ilustrátoři dětských knih, kteří nepracují s úplně tradiční ilustrací, ale k vyjádření používají různé textury papírů či látky, čímž svým ilustracím dávají nový originální rozměr.

Pro dětskou ilustraci jsem se rozhodla, protože s dětmi dlouhodobě pracuji. Fascinuje mě jejich velké nadšení v podstatě pro cokoli, je-li jim to dobře podáno. V dnešní době, kdy děti často místo knihy sáhnou po tabletu, mobilu či jiné vymoženosti techniky, je dle mého názoru důležité kvalitní a originální zpracování knihy, které v dětech probouzí zvědavost i chuť listovat knihou a číst ji. To pop-up knihy výborně splňují. Kniha je dokáže vtáhnout do děje nejen svými ilustracemi, ale hlavně svou trojrozměrností, která podněcuje jejich představivost a zároveň rozvíjí technické myšlení. Jsou děti, které se snaží zjistit, jak různá „hýblata“ fungují. Pop-up kniha tak má potenciál zaujmout je díky svému technickému zpracování více a alespoň na chvíli pro ně může být zajímavější než mobilní telefon.

2.3 Realizace

Na úplném počátku bylo hodně přemýšlení. Snažila jsem se najít nejlepší způsob využití pop-up prvků, které pro mě bylo nejdůležitější. Po prohlédnutí velkého množství pop-up knih od různých autorů jsem dospěla k názoru, že v jednoduchosti je krása. Více se mi líbily a zaujaly mě ilustrace, které vystupovaly z jednoho kusu papíru, případně byly minimálně dolepeny hýbajícími se prvky. Příliš technicky složité pop-up knihy, které sice vypadají fantasticky, ale technicky jsou náročné na provedení, mě tolik neoslovily.

Je neuvěřitelné, kolik jeden jediný papír nabídne možností, když se s ním správně zachází. Při této tvorbě jsem si vzpomněla na hru, ve které má člověk projít papírem velikosti A4 a může k tomu použít pouze nůžky. Jako dítě jsem si nejdříve myslela, že to vůbec není možné, ale po nahlédnutí do návodu jsem zjistila, že když se papír nastříhá na správném místě, tak to jde. Toto pro mě byla opravdová magie a vlastně první setkání s tím, jak se papír může chovat nezvykle pouze díky průstřihům.

První krok při tvorbě mé knihy byl ve skicách. Nejprve jsem si zkusila napodobit některé pop-up prvky z vypůjčených knih. Když už jsem vcelku chápala postup, začala jsem si na přeloženém papíru skicovat první návrhy (Obrázek 40). Ty jsem následně na některých místech vyřezávala, ohýbala a zjišťovala, co si lze dovolit a co už je příliš složité či překombinované. Po několika návrzích, kdy už ilustrace plnila zamýšlenou funkci, jsem ji s co největší přesností nakreslila ve formátu A4 tužkou na papír (Obrázek 41). U prvních ilustrací jsem skicu ještě zvýraznila černým fixem.

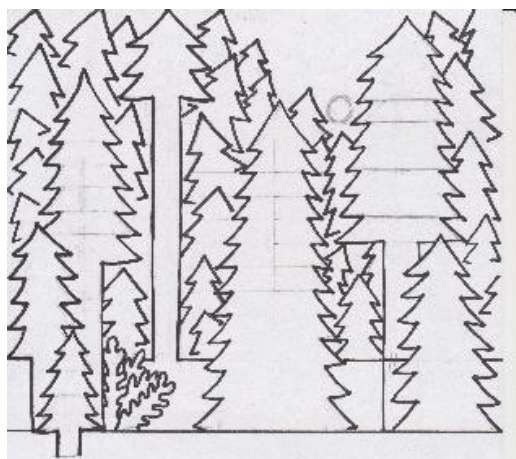
Obrázek 40 - Skica

Obrázek 41 – Podklad pro ilustraci

Výsledek mě ale příliš nenadchl (Obrázek 42), a proto jsem se rozhodla skenovat přímo kresbu tužkou, kterou jsem následně pomocí grafického tabletu digitálně překreslila. Takto jsem postupovala u všech šesti ilustrací. Každá strana knihy měla svá specifika. Častokrát jsem narazila na to, že můj záměr nelze zrealizovat tak, jak bych chtěla, a práce začínala od začátku.

Připravenou kompozici jsem si v programu Adobe Illustrator digitálně překreslila. Pro kontrolu jsem tyto v lince vedené kresby vytiskla, vyřízla a vyzkoušela jejich funkčnost (Obrázek 43), abych případně ještě upravila, nepřesnosti.

Obrázek 42 – Zvýraznění fixem

Obrázek 43 – Ukázka ilustrace

Ve chvíli, kdy jsem měla ilustrace takto připravené, přišel na řadu další krok. Vytvořila jsem několik skic postav (Obrázek 44) a z nich vybrala jejich konečnou podobu. Mým dalším cílem bylo ozvláštnit na první pohled obyčejné ilustrace, kterým jsem se rozhodla dát co nejjednodušší podobu. Na začátku tomu tak ale vůbec nebylo. Úplně první nápady vznikaly ve stylu složitějších, detailnějších kreseb (Obrázek 45).

Obrázek 44 – Skici

Obrázek 45 – Prvotní verze chaloupky

Ty ale působily spíše jako omalovánky než jako plnohodnotné ilustrace dětské knihy. Rozhodla jsem se tedy postupně zjednodušovat. Jednoduchost by ale sama o sobě v dětské knize moc nefungovala, proto jsem hledala způsoby, jak ilustraci zpestřit a vytvořit ji poutavější. Inspiraci jsem hledala také u úspěšných současných českých ilustrátorů dětských knih. Protože mám zálibu v texturách, ať už je to papír či látka, rozhodla jsem se je aplikovat do kresby. Na oblečení postav vystupujících v pohádce jsem použila texturu látek a papíru (Obrázek 46).

Důležitým prvkem pro mě byla hlavně struktura ozdobeného perníku, který k příběhu o perníkové chaloupce neodmyslitelně patří.

Zprvu jsem chtěla použít pouze texturu neozdobeného perníčku, který jsem v programu Adobe Photoshop digitálně dokreslila, jako by byl zdobený (Obrázek 47). Výsledný dojem ale neodpovídal mé představě, proto jsem od této možnosti upustila a rozhodla jsem se perníčky opravdu upéct. Upekla jsem tedy samostatně jednotlivé části chaloupky (Obrázek 48). Potřebné tvary jsem vyřízla nožem podle šablon vyrobených z papíru – nejdříve jsem vytiskla listy ilustrací s vyobrazenými perníky, ty jsem poté vyřezala a vytvořila tím šablony.

Obrázek 46 – Textury materiálů

Obrázek 47 – Jiný způsob zdobení

Obrázek 48 – Perníky

První pečení nedopadlo podle mého přání, při pečení perníčky lehce změnilly tvar, takže jsem pekla znovu. Experimentovala jsem také s potřením perníčků. Některé jsem potřela, jiné ne – tak vznikly perníčky matné, s potřením byly perníčky lesklé.

Perníčky bylo potřeba nazdobit bílkovou polevou v tenkých konturách. Bohužel s touto činností nemám moc zkušeností, proto jsem se obrátila na svou maminku a ta mi ochotně poradila, jak vytvořit polevu tak, aby nestékala a držela tvar, a zároveň mi vysvětlila, jak držet sáček na zdobení tak, aby vytvářel rovnou linku. Nakonec jsem

našla zalíbení i v mém na první pohled roztřeseném provedení, které ale působí uvolněně a vcelku vizuálně příjemně.

Bylo nazdobeno. Poté jsem každý perníček vyfotila a dál s ním pracovala v programu Adobe Photoshop, kde jsem perník upravila do podoby výsledné perníkové chaloupky a jejího interiéru (Obrázek 49). Takto hotové ilustrace jsem vytiskla na obyčejný bílý papír gramáže 160 g/m² a slepila do podoby makety knihy (Obrázek 50) pro kontrolu, zda vše pracuje tak jak má.

Obrázek 49 – Perníková chaloupka

Obrázek 50 – Ukázka makety knihy

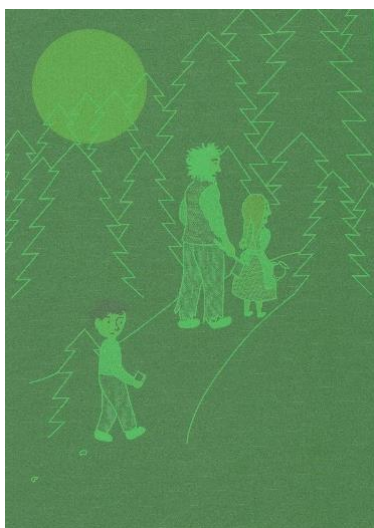
Technické prvky z velké většiny fungovaly, popřípadě potřebovaly jen menší úpravy. Co ale vůbec neladilo, byla barevnost a celková atmosféra ilustrací. Spojení vektorové grafiky s fotkou se zdálo příliš kontrastní a vizuálně nebylo moc příjemné. Určitý potenciál však ilustrace skrývala, proto jsem se nezalekla a vydala se hledat způsob, jakým vyzdvihnout uměleckou stránku celé práce a posunout dílo vizuálně dál. Řídila jsem se radou vedoucího mé práce, MgA. Petra Hůzy, která spočívala v zajímavém procesu opakovaného skenování a tisku. Začala jsem upravením barvy – vzhledem k tomu, že šlo o dvě barvy, které dominovaly celé knize, úplně jsem je zrušila a nahradila příjemnějšími tóny stejných barev – zelenou a hnědou. Tyto barvy jsem volila proto, že příběh se vždy odehrává buď v lese (zelená barva), nebo v perníkové chaloupce (hnědá barva). Následně jsem barevně upravené ilustrace vytiskla pomocí inkoustové tiskárny na barevné papíry. Takto vytištěné ilustrace jsem naskenovala do počítače a opět upravila barevnost. Tisk inkoustové tiskárny změnil jejich strukturu.

První strana – Do lesa

Úvodní ilustrace zachycuje tatínka vedoucího děti do lesa. Nesmí chybět detaily, jako je například tátova sekera, Marušky džbánek na lesní ovoce nebo Jeníček držící se opodál, rozhazující za sebou drobečky z chleba, aby děti později našly cestu z lesa.

Pro tuto kompozici jsem volila jednoduché pop-up prvky bez přidání pohyblivých prvků, pro které jsem nenašla uplatnění.

Přestože v příběhu je tato scéna na začátku, vytvářela jsem ji jako poslední, plna zkušeností z předchozích (mnohdy složitějších) realizací. Jediným úskalím bylo umístění Jeníčka, kterého jsem nejprve situovala moc daleko od tatínka a Mařenky a příliš blízko okraji (Obrázek 51), takže jeho hlava přesahovala z knihy ven. Vyřešila jsem to posunutím Jeníčka blíž ke středu knihy (Obrázek 52). Po následném složení pro kontrolu jsem přišla na další problém. Jelikož Jeníčka podpírá pouze strom, který není připojen k žádnému pevnému pop-up prvku, ilustrace Jeníčka zůstávala po otevření knihy rubem otočená ležet na zemi. Mým záměrem bylo, aby se Jeníček po otevření knihy postavil. To mi vnuklo nápad využít mechanismus, za který by se zatáhlo a Jeníček by byl v tu chvíli postaven a odkryt. Řekla bych, že toto omylem vytvořené „táhlo“ velice prospělo celé ilustraci a vytvořilo zajímavý moment překvapení (Obrázek 53).

Obrázek 51–52 – Umístění Jeníčka

Obrázek 53 – Táhlo

Na této ilustraci jsem zkoušela různé barevné varianty (Obrázek 54–57), protože původní barvy nebyly příliš esteticky příjemné (Obrázek 54). Kromě změny barevných tónů přímo v počítači jsem navíc tiskla na různě barevné papíry (v případě lesa na zelený papír) a hledala nejlepší konečnou variantu (Obrázek 58). Nakonec jsem zvolila verzi, ve které jsem postavy zesvětlila a tím lehce oddělila od pozadí (Obrázek 59).

Obrázek 54–57 Barevné varianty

Obrázek 58 – Do lesa 1

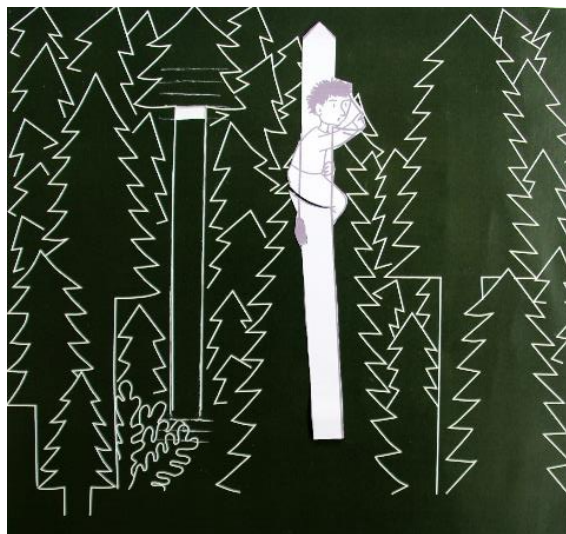
Obrázek 59 – Do lesa 2

Druhá strana – Jeníček leze na strom

Důležitým dějem v této ilustraci je to, že Jeníček vyleze na strom a uvidí v dálce světýlko. Domnívám se, že právě pohyb je pro tuto scénu velice důležitý. Podstatné bylo také vymyslet, jak lezení na strom vytvořit pomocí pop-up prvku. Nejprve jsem si vytvořila složitější kompozici stromů, pro kterou jsem zvolila harmonikový sklad (Obrázek 60). K tomu jsem hledala jednoduché možnosti, které by vytvořily iluzi šplhání po stromě (Obrázek 61). Řešením mi byl dlouhý kmen stromu (upravený pro tuto scénu, jinde v knize takto dlouhé kmeny nejsou), do kterého jsem po obou stranách vyřízla rovnoběžné přímký. Vznikly tak jakési ližiny pro postavu Jeníčka. Toho jsem nakreslila v poloze, jako by lezl po stromě, a vložila jsem ho na stejný kmen, který jsem vyřízla celý, s tím rozdílem, že byl delší a bez větví. Postavu Jeníčka jsem v oblasti nohou upravila řezem tak, aby se mohl zachytit do ližin. Ve větvích stromu a dole pod kmenem jsem vyřízla další otvory, o něco větší, než je šířka kmene. Těmito otvory se následně protáhl pruh připomínající kmen zakončený postavou Jeníčka. Takto řešený prvek funguje na principu posouvání a čtenář s ním může manipulovat nahoru a dolů, jak mu proužek dovolí.

Obrázek 60 – Harmonikový sklad

Obrázek 61 – Posuvný mechanismus

Třetí strana – Chaloupka

Touto stranou má tvorba začala, protože je zde dominantní nejdůležitější prvek celého příběhu – perníková chaloupka (Obrázek 62 a 63). Jedná se o scénu, kdy Jeníček s Mařenkou přijdou k perníkové chaloupce a začínají loupat perníček. Babka bydlící v chaloupce ale vyjde ze dveří a uvidí je.

Rozhodla jsem se tedy zachytit situaci, kdy babka vylézá z chaloupky, a Jeníček s Mařenkou se schovávají za chalupou, aby je neviděla. V této scéně je hodně pohybu, proto jsem zamýšlela zvolit nějaký pohyblivý prvek. Babka vychází ze dveří a zároveň se děti schovávají za chalupu a naopak, když babka zajde, děti vyjdou. Pohyb postav přitom ovládá pouze jedno táhlo. Toho jsem dosáhla tak, že jsem k chalupě připojila pohyblivý plot – vyřízla jsem po stranách chalupy otvory, kterými jsem plot protáhla. Na něj jsem podle potřeby přidala pozadí chalupy, babku a Jeníčka s Mařenkou (Obrázek 64). Dveře chalupy jsem konstruovala otevírací, při otevření dveří a posunutí dětí za chalupu se přesouvá baba přímo do otvoru za dveřmi.

Obrázek 62 – Perníková chaloupka 1

Obrázek 63 – Perníková chaloupka 2

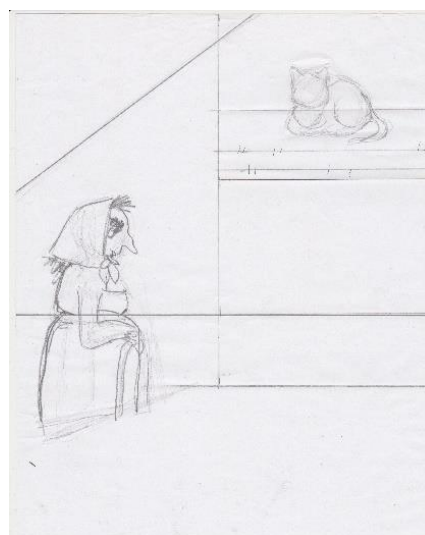
Obrázek 64 – Plot

Čtvrtá strana – Jeníček v kleci

Kubašta ve svých ilustracích ke knize *Perníková chaloupka* v této scéně využívá prvku, kdy lze klec otevřít vysunutím mříže. Mne zaujal moment, kdy Jeníček ukazuje babce místo svého prstu kůstku. Protože baba za ním chodí často a tento Jeníčkův pohyb se opakuje, rozhodla jsem se toho využít ve prospěch své ilustrace. Jeníčka jsem vytvořila na samostatnou kartičku o stejné výšce jako klec, ale širší. Klec jsem nahoře na žádoucím místě prořízla a kartičku s Jeníčkem protáhla způsobem, který umožňuje vysunutí Jeníčka s kůstkou blíž k vedle stojící babce – tím u čtenáře vzniká pocit, jako by babka právě řekla: „Ukaž mi prstíček,“ a Jeníček jí na ten popud ukazoval falešný prstík – kůstku (Obrázek 65).

Obrázek 65 – Jeníček v kleci

Obrázek 66 – Skica

Hrubé skici (Obrázek 66) k této ilustraci vznikly vcelku rychle, protože jsem měla jasnou představu o tom, jak by měla klec vypadat.

Funkčnost prvků jsem ale musela doladit. Největším oříškem bylo umístění báby. Zprvu byla příliš nakloněná, navíc po otevření nestála tak, jak měla. Rozhodla jsem se ji tedy narovnat, posunout blíž k Jeníčkovi a její sukni propojit s perníčkem z podlahy, který navazuje na klec, zpevňující celou kompozici. Vedle toho jsem vytvořila příliš dlouhou kartičku s ilustrací Jeníčka, proto jsem ji zkrátila do vyhovující velikosti a nahoru přidala kočku z perníku, pomocí které se dá kartička také posouvat.

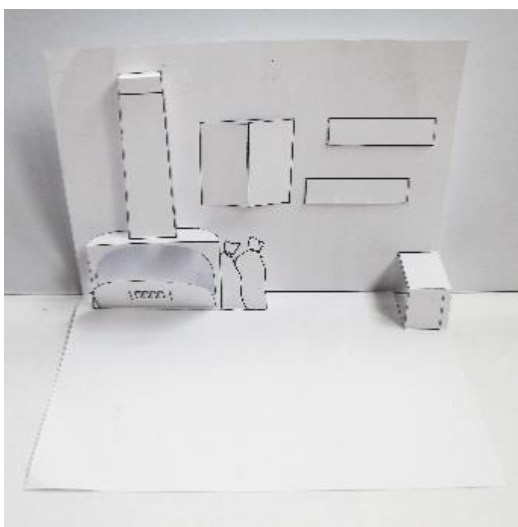
Dalším problémem byla barevnost a to, že propojení jednoduché vektorové grafiky s detailní fotografií příliš nekorespondovalo. Pracovala jsem tedy s barevností dál a postupně ji upravovala (Obrázek 67–68) až do finální podoby.

Obrázek 67–68 – Barevné varianty

Pátá strana – Do pece

Pátá strana je mou oblíbenou, a to proto, že hledání možností, jak by mohli Jeníček a Mařenka hodit babku do pece, bylo velice zábavné. Navíc je to jeden z nejdůležitějších okamžiků příběhu. Tato ilustrace má svoji prvotní verzi vedenou ve stylu, od kterého jsem později upustila. Zachovala jsem jen prvky, které byly funkční (Obrázek 69) – ty jsem následně upravovala do perfektně funkčních. Předcházelo tomu však velké rozmýšlení nad možnostmi, které, jak jsem později po vyzkoušení zjistila, potřebovaly upravit – lopata byla příliš tenká nebo po opravení příliš velká, nepasovala dětem do rukou, pec byla malá, baba pro změnu velká a tak dále. Vyrobita jsem tedy několik zkušebních tisků (Obrázek 70), podle kterých jsem následně upravovala digitální originál do finální podoby.

Obrázek 69 – Počáteční návrh

Obrázek 70 – Zkušební tisk

Úskalím této pop-up kompozice byla baba na lopatě a její umístění do pece (Obrázek 71). Ač to zprvu vypadalo jednoduše, najít úhel, pod kterým by měly děti držet lopatu, aby babku vložily přímo do pece, nebylo zcela jednoduché. Babku jsem navíc musela zmenšit, ale zase to nešlo příliš, aby oproti dětem nepůsobila jako trpaslík. Proto jsem zvětšila pec a postupně přizpůsobila vše ostatní. Jelikož madlo lopaty funguje jako výsuvný prvek, bylo potřeba jej vyztužit (zvýšit jeho odolnost). K tomu jsem použila papír vyšší gramáže.

Prvek okna, který pracuje na principu odkrývání – odhaluje sedící kočku, vznikl hned na počátku. V průběhu jsem přemýšlela o jeho vyřazení a zjednodušení už tak složité kompozice. Nakonec jsem se ale rozhodla tento prvek ponechat. Jinak obyčejná zeď tím získává na zajímavosti (Obrázek 72).

Obrázek 71 – Baba na lopatě

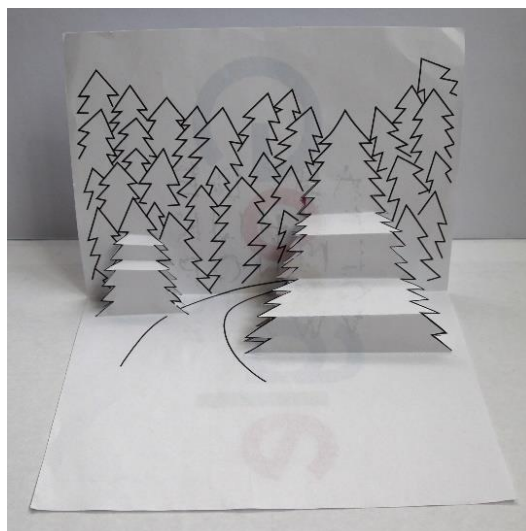
Obrázek 72 – Kočka v okně

Šestá strana – Z lesa

Příběh vlastně končí téměř tam, kde začínal – na lesní cestě, nyní ale na té vedoucí z lesa ven. Pro tuto finální scénu jsem zvolila jednodušší pop-up bez doplnění jakýchkoliv pohyblivých prvků (Obrázek 73). Přesto se při tvorbě vyskytly určité problémy. Jednoduchost mě sváděla k přidání složitějšího prvku. Vytvořila jsem tedy vysoký strom, který jsem zamýšlela celý po jednom centimetru složit jako harmoniku. K takovému složení jsem ale strom musela umístit příliš daleko od středu knihy, čímž došlo k propadnutí přeložených skladů, kterých navíc bylo příliš, a při zavírání a otvírání knihy se nechovaly tak, jak jsem si představovala (Obrázek 74). Protože toto nebylo dobrým řešením, strom jsem posunula výš a zvolila stejný sklad, jen o poznání jednodušší. Tento strom totiž drží celou kompozici pohromadě, je tedy důležitá jeho stabilita.

Obrázek 73 – Původní návrh

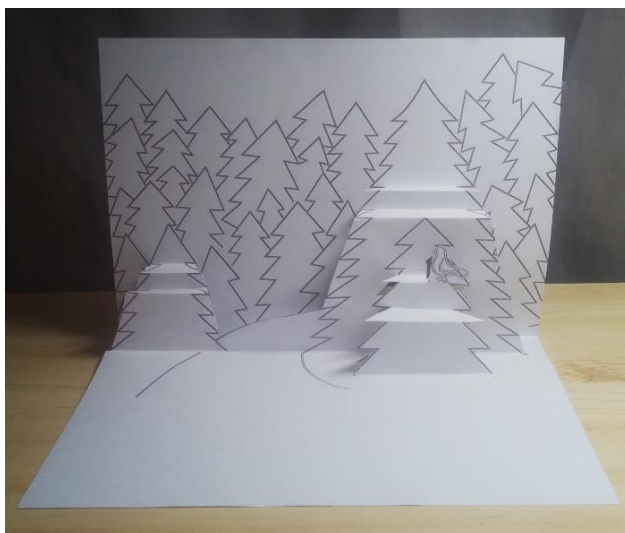

Obrázek 74 – Jiný původní návrh

V ilustraci se opět objevují důležité detaily, které dokreslují příběh. Jsou jimi rozhodně kapsy dětí naplněné pokladem z perníkové chaloupky, který si děti odnášejí domů (Obrázek 75). Nejdůležitějším prvkem je však holubice ukazující dětem cestu. Tento prvek vznikl jako úplně poslední. Nemohla jsem totiž vůbec přijít na to, jak ho uchytit. Chtěla jsem letící holubici realizovat v opravdovém pohybu. Řešení, která se nabízela, se mi ale příliš nelíbila, a v příběhu nevypadala tak, jak bych chtěla, protože jsem z holubice stále měla pocit, že letí úplně jinam, než jdou děti. Proto jsem nakonec holubici posadila na záhyb stromu (Obrázek 76), což mi umožnilo udělat ji alespoň vystupující ze stránky, když už se mi nepodařilo ji smysluplně rozhybat.

Obrázek 75 – Jeníček a Mařenka

Obrázek 76 – Les s holubicí

2.4 Text v knize

Text je v klasické knize velice podstatný, kniha přece jen vznikla díky potřebě zaznamenat myšlenku. Postupem času se ale hodně změnilo a dnes si mnohé literární žánry nedovedeme představit bez ilustrace. Tak tomu je právě v knihách pro děti, ve kterých má ilustrace často stejnou důležitost jako text a mnohdy se stává, že je ilustrace dokonce nadřazená textu. Protože jsem si vybrala pohádku O perníkové chaloupce, která je velice známá, původně jsem chtěla vybrat některou již literárně ztvárněnou verzi. Přečetla jsem několik různých verzí, ale žádná se neshodovala s pohádkou, kterou si pamatuji z dětství. Rozhodla jsem se tedy vytvořit vlastní příběh tak, jak jej znám.

Při hledání nejvhodnějšího fontu jsem se snažila vybrat jednoduchý bezpatkový, který se hodí ke stylu ilustrace. Zároveň je díky své čitelnosti vhodný pro děti coby začínající čtenáře. Tomu jsem také přizpůsobila velikost písma.

2.5 Tisk a barevnost

Knihu jsem tiskla doma na obyčejné inkoustové (ne příliš kvalitní) kancelářské tiskárně. Tiskárna totiž na obrázku zanechává specifické chyby, které jsem využila ve prospěch samotné realizace. Tento efekt vznikl omylem, když jsem si doma chtěla zkusit poprvé vytisknout ilustraci perníkové chaloupky. Z tiskárny vyšel barevně i texturou jiný obrázek, než jaký jsem vytvořila. Ale zalíbil se mi a po porovnání s tiskem na kvalitní tiskárně v copy centru jsem zjistila, že tato velice zajímavá textura tisku může být předností celé knihy. Takže z nedokonalosti se stal záměr.

Barevnost jsem záměrně volila omezenou – pouze několik málo barev. V knize využívám především zelenou a hnědou jako základ. Tisk na zeleném papíře koresponduje s ilustrací lesa a tisk na hnědém papíře připomíná, že se děj odehrává uvnitř perníkové chaloupky. Děj barevně doplňují struktury textilu a papíru v odstínech hnědé a šedé.

Nejdříve jsem použila příliš křiklavé syté barvy, které navíc v kombinaci spolu s fotografií z estetického hlediska neladily. Vytvořila jsem tedy více variant, kde jsem upravila barevnost do jemnějších tónů, a zkoušela tisk na různé odstíny barevných papírů. Nakonec jsem se rozhodla pro verzi, ve které vypadalo dobře pozadí, jenže postavy zanikaly. Upravila jsem tedy barevnost postav v programu Adobe Photoshop a připravila k tisku.

Knihu jsem tiskla na dvě gramáže papíru. Na přebal knihy jsem použila papír o gramáži 250 g/m² a na ostatní listy 160 g/m². Záměrně jsem nepoužívala silnější

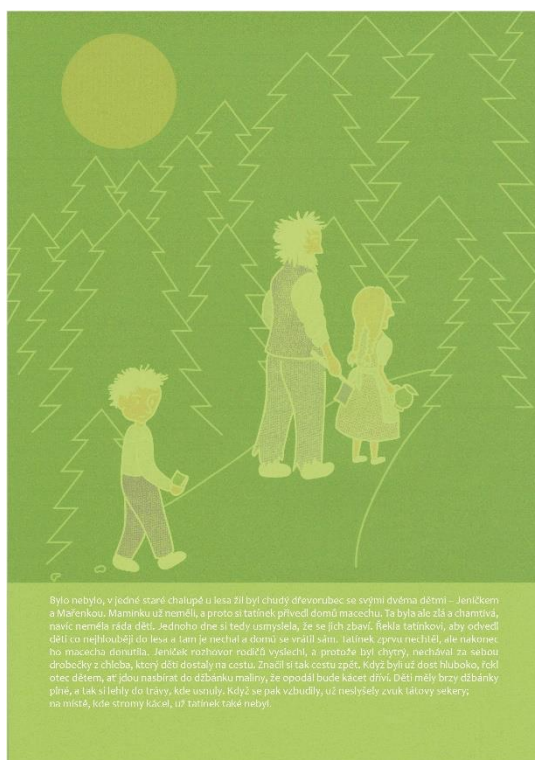
papír, protože jeho zpracování je náročnější, a hlavně se mi nelíbí bílý zlom, který při ohybu papíru (díky jeho vysoké gramáži) vzniká.

2.6 Vazba

Čekala mě poslední fáze práce – vazba. K tomu jsem potřebovala již vytištěné a přeřezané jednotlivé strany, ty jsem si nejprve naryhovala a poté postupně složila, mechanicky vyzkoušela, aby vše pracovalo tak, jak má. Každou stranu jsem podlepila listem papíru. Jako médium na lepení jsem použila disperzní lepidlo Herkules smíchané se škrobem v poměru 1:1.

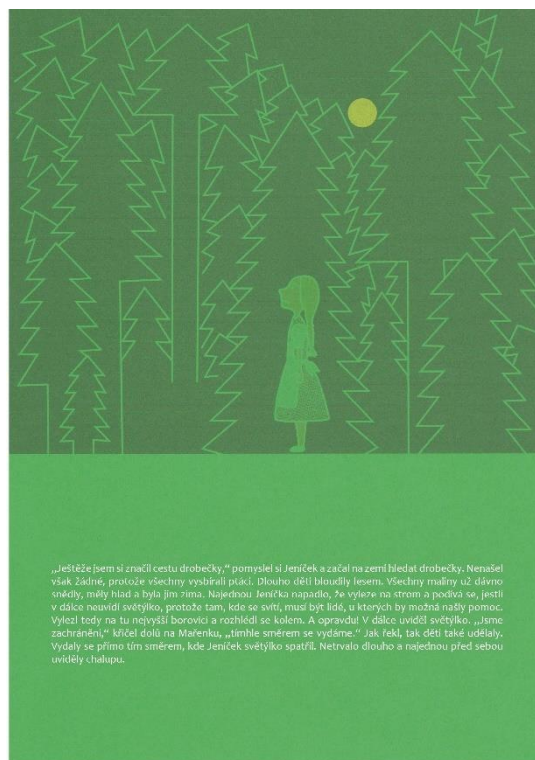
Takto připravené strany jsem nejdříve zatížila tak, aby nedošlo k následnému pokroucení, a nechala je několik dní usychat. Po uschnutí jsem je chronologicky poskládala tak, aby vytvořily příběh knihy, a spojila je spolu s ostatními listy i s obalem knihy v jeden celek. Opět jsem zatížila. Nakonec jsem seřízla všechny strany na jednotný rozměr knihy.

2.7 Finální realizace

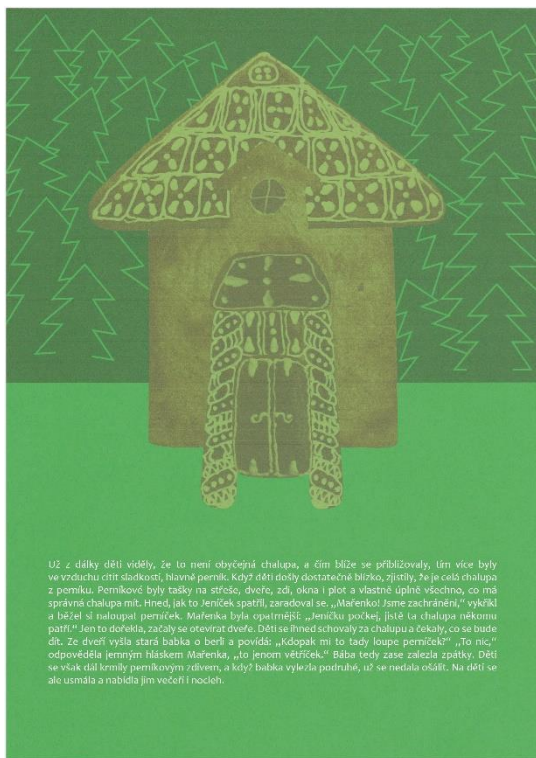
Bylo nabyto, v jedné staré chalupě u lesa žil byl chudý dřevorubec se svými dvěma dětmi – Jeníčkem a Mařenkou. Maminku už neměli, a proto si tatínek přivedl domů macechu. Ta byla ale zlá a chamtivá, navíc neměla ráda děti. Jednoho dne si tedy usmyslela, že se jich zbaví. Řekla tatínkovi, aby odvedl děti do mělkouhřebího lesa a tam je nechate a oběma se vrátí sám. Tatínek zprava nechtěl, ale nakonec ho macecha donutila. Jeníček rozhovor rodičů vyslechl, a protože byl chytrý, nartoval za sebou drobečky z chleba, který děti dostaly na cestu. Značil si tak cestu zpět. Když byli už dost hluboko, řekl otec dětem, ať jdou nasbírat do džbánu maliny, že opodál bude kácat dříví. Děti měly brzy džbánek plný, a tak si lehly do trávy, kde usnuly. Když se pak vzbudily, už neslyšely zvuk látkový sekery: na místě, kde stromy kácel, už tatínek také nebyl.

Obrázek 77 – První strana

„Ještěže jsem si značil cestu drobečky,“ pomyslel si Jeníček a začal na zemi hledat drobečky. Nenašel však žádné, protože všechny vybírali ptáci. Dlouho děti bloudily lesem. Všechny maliny už dávno snědly, měly hlad a byla jim zima. Najednou Jeníček napadlo, že vyleze na strom a poskóví se, jestli v dáleku nevidí světýlko, protože tam, kde se světlo musí být lidé, u kterých by možná našly pomoc. Vylezl tedy na tu nejvyšší borovici a rozhlédl se kolem. A opravdu! V dáleku uviděl světýlko. „Já jsem zachráněn,“ křičel dolů na Mařenku, „tímhle směrem se vydáme.“ Jak řekl, tak děti také udělaly. Vydaly se přímo tím směrem, kde Jeníček světýlko spatřil. Netrvalo dlouho a najednou před sebou uviděly chalupu.

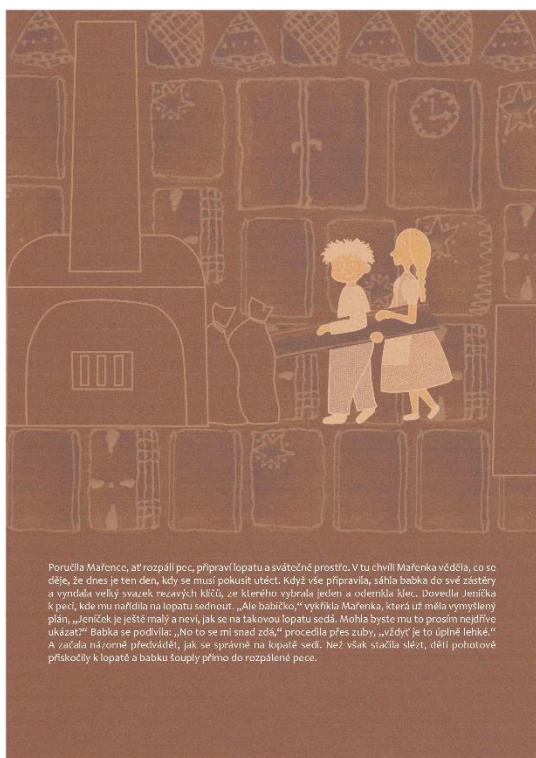
Obrázek 78 – Druhá strana

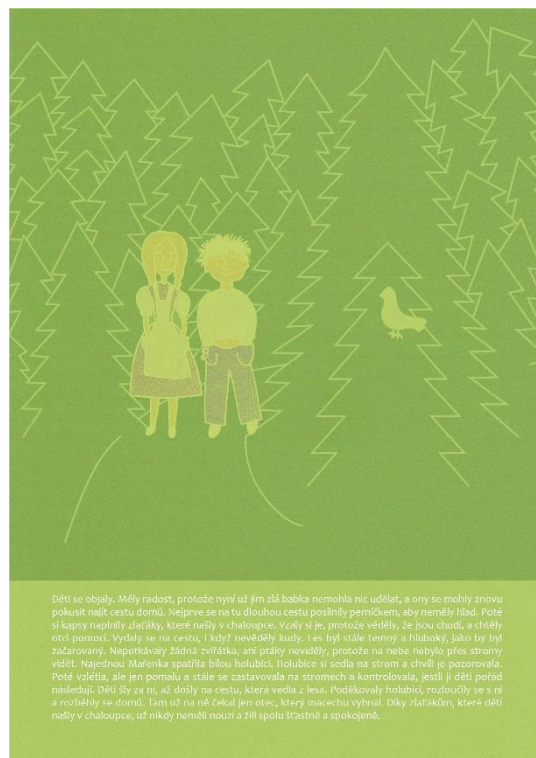
Obrázek 79 – Třetí strana

Obrázek 80 – Čtvrtá strana

Obrázek 81 – Pátá strana

Obrázek 82 – Šestá strana

2.8 Maketa finální podoby knihy

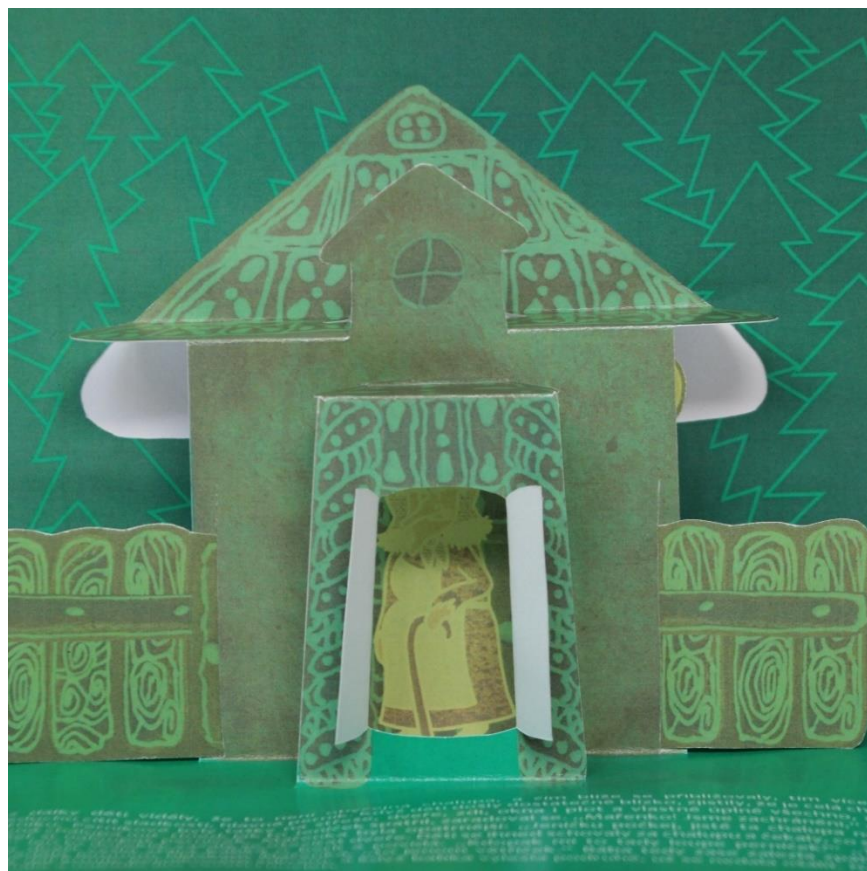
Obrázek 83 – Maketa první strany

Obrázek 84 – Maketa druhé strany

Obrázek 85 – Maketa třetí strany 1

Obrázek 86 – Maketa třetí strany 2

Obrázek 87 – Maketa čtvrté strany 1

Obrázek 88 – Maketa čtvrté strany 2

Obrázek 89 – Maketa páté strany 1

Obrázek 90 – Maketa páté strany 2

Obrázek 91 – Maketa šesté strany

Závěr

Jsem velice ráda, že jsem se rozhodla pro toto téma. Zprvu jsem měla obavy, protože to pro mě byla úplně nová technika, se kterou jsem se nikdy před tím nesetkala. Než jsem začala pop-up knihu tvořit, líbila se mi pouze ta představa výsledku, ale netušila jsem, kolik hodin přípravy se za realizací skrývá. Je třeba, aby vše bylo technicky správné a funkční, při práci je důležitá především přesnost, fantazie a prostorové vidění. Existuje mnoho možností, kde papír seříznout, přeložit či doplnit jiným prvkem. Není však jednoduché si výsledek hned představit, proto je velmi podstatnou součástí tvorby prohlédnout si a nastudovat knihy či leporela tohoto typu a dále také návody na jednotlivé prvky, které je dobré zkusit realizovat. Realizace slouží jako praktické cvičení pro zlepšení představy, větší porozumění papíru a jeho možností.

Zvolení jednoduchého pop-up hodnotím kladně. Chtěla jsem vytvořit pohádkovou knihu určenou dětem, čemuž jsem také přizpůsobila složitost prvků. Když jsou pop-up prvky v knize příliš složité, hůř se s nimi manipuluje, ale naopak se o to snadněji poníčí. Toho jsem se chtěla vyvarovat. Kniha tedy není příliš složitá, i přesto však nabízí zážitek z prostorového pojetí.

S finální úpravou barevnosti a ilustrací jsem vcelku spokojena. Bílá kontura připomíná cukrářskou polevu na perníčcích a spojení vektorové ilustrace s fotografií nakonec není tak kontrastní, takže spolu dobře ladí. Nicméně jelikož jsem barevných variant vytvořila více, dlouho jsem váhala, která vypadá neefektivněji, tedy kterou použít. Svou konečnou volbu prezentuji v této bakalářské práci. Protože mě však zajímalo, jak by vypadala kniha v trochu jiné barevnosti, dovedla jsem do finální podoby také jinou barevnou variantu.

Dříve jsem si pop-up knihu představovala jen jako pohádkovou knihu a nenapadlo mě, že s tímto žánrem jde pracovat také jinak. Je mnoho způsobů a možností, kde lze tento způsob výroby uplatnit a jednoduše (nebo někdy složitěji – záleží na složitosti realizovaných pop-up prvků) tak ozvláštnit knihu či jinou publikaci.

Realizace mě moc bavila a ráda bych si později zkusila vyrobit další knihu, v níž bych uplatnila získané dovednosti a znalosti. Poznala jsem pro mě zcela novou techniku, jež mě velice zaujala svou efektivitou a možnostmi. Při tvorbě jsem navíc načerpala spoustu inspirace, kterou mohu uplatnit. Zjistila jsem, že tato technika je sice vcelku složitá, a proto je třeba hodně cviku pro perfektní ztvárnění, ale na druhou stranu jsem objevila nový způsob výtvarného pojetí ilustrace, který mě nadchl.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

BIRMINGHAM, Duncan. *Pop-up Design and Paper Mechanics: 18 shapes to make*. East Sussex: GMC Publications, 2010. ISBN 978-1-78494-165-9.

BRIGGS, Julia, Dennis BUTTS a M. O. GRENBY. *Popular children's literature in Britain*. Burlington, VT: Ashgate, 2008. ISBN 1840142421.

CARTER, David A. a James DIAZ. *The elements of pop-up: a pop-up book for aspiring paper engineers*. New York: Little Simon, c1999. ISBN 0689822243.

HIEBERT, Helen. *Pop-up skládanky: prostorové pohyblivé papírové modely*. Přeložila Silvie ELMOUJAHID. Brno: Zoner Press, 2018. ISBN 978-80-7413-361-9.

HOLEŠOVSKÝ, František. *Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1989. ISBN 13-777-89.

HOLEŠOVSKÝ, František. *Naše ilustrace pro děti a její výchovné působení*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1960, 75 s.

KUBAŠTA, Vojtěch. *100x Vojtěch Kubašta: Galerie Klementinum - Výstavní sál, 18.9.2014 - 9.11.2014*. Praha: Národní knihovna České republiky, 2014. ISBN 978-80-7050-640-0.

MALÝ, Zbyněk. *Grafické techniky pro každého*. Brno: CP Books, 2005. Tradiční řemesla (CP Books). ISBN 80-251-0296-3.

PAVLÁT, Leo. *Tajemství knihy*. 2. vydání. Praha: Albatros, 1988. ISBN 13-858-88.

REISSNER, Martin. *Ilustrace: Pohledy na výtvarný doprovod české dětské knihy*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2015. ISBN 978-80-7028-439-1.

STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1984.

Internet

Albatros: nakladatelství literatury pro děti a mládež [online]. Copyright © 2020 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://www.albatros.cz/>

Amazon.com: Online Shopping for Electronics, Apparel, Computers, Books, DVDs & more [online]. Copyright © 1996 [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: https://www.amazon.com/David-A.-Carter/e/B001I9P0FC%3Fref=dbs_a_mng_rwt_scns_share

Andrea Tachezy: ilustrace. [online]. 2019 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.andreatachezy.cz/>

Baobab: české ilustrované knihy pro děti [online]. [cit. 2020-04-13]. Dostupné z: <http://www.baobab-books.net/>

CZECHDESIGN: O českém designu víme vše. [online]. Copyright © CZECHDESIGN 2003 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <https://www.czechdesign.cz/>

iLiteratura.cz [online]. 2003 [cit. 2020-04-13]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/10179/literatura-pro-ceske-deti>

Lucie Seifertová [online]. [cit. 2020-04-13] Dostupné z: <https://seifertova.cz/o-mne/>

Meander: Nakladatelství knih pro děti [online]. 1995 [cit. 2020-29-02]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/>

Nakladatelství Běžiliška [online]. [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://www.beziliska.cz/beziliska>

Notes For Bibliophiles | Blog of the Providence Public Library Special Collections: A Cherokee Chief in London [online]. 2008 [cit. 2020-02-15] Dostupné z: <https://pplspcoll.wordpress.com/2008/10/15/a-cherokee-chief-in-london-1772/>

Památník národního písemnictví: O NČKR [online]. Copyright © 2020 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/o-nckr/>

POP - PAP [online]. 2020 [cit. 2020-04-13]. Dostupné z: <http://www.pop-pap.cz>

Slovník české literatury po roce 1945 [online]. 2002 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=241>

Vendula Chalánková [online]. 2020 [cit. 2020-02-18]. Dostupné z: <http://vendulachalankova.cz/>

Viviane Schwartz [online]. [cit. 2020-01-27] Dostupné z: <http://www.vivianeschwarz.co.uk>

Wikipedia: David A. Carter. [online]. 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/David_A._Carter

Wikipedia: Literatura pro děti a mládež. [online]. 2019 [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Literatura_pro_děti_a_mládež

Wikipedia: Matthew Paris. [online]. 2020 [cit. 2020-01-16]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Matthew_Paris

Wikipedia: Ramon Llull. [online]. 2020 [cit. 2020-01-15]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Ramon_Llull

Wikipedia: Robert Sabuda [online]. 2020 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Sabuda

Wikipedie: Vojtěch Kubašta. [online]. 2020 [cit. 2020-04-03]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Vojtěch_Kubašta

Wikisofia: Johannes Gutenberg. [online]. 2013 [cit. 2020-04-13]. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/Johannes_Gutenberg

YOOJIN KIM: Paper Engineer & Designer [online]. Copyright © 2017 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.yoojinkim.com/>

Zlatá stuha: O ceně. [online]. Copyright © IBBY 2014 [cit. 2020-02-12]. Dostupné z: <http://www.zlatastuha.cz/cs>

Obrázky

Obrázek 1 – PAVLÁT, Leo. *Tajemství knihy*. 2. vydání. Praha: Albatros, 1988. ISBN 13-858-88, s. 31.

Obrázek 2 – PAVLÁT, Leo. *Tajemství knihy*. 2. vydání. Praha: Albatros, 1988. ISBN 13-858-88, s. 38.

Obrázek 3 – KOMENSKÝ, Jan Amos. *Čítárny – Příběhy, knihy, lidé* [online]. [cit. 11.3.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.citarny.cz/images/stories/historie/komensky-orbis-pictus-kniha-2.jpg>

Obrázek 4 – ALEŠ, Mikoláš. *Slabikář pro školy obecné 1899 - Wikimedia Commons*. [online]. [cit. 1.12.2020]. Dostupný na WWW: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Slabik%C3%A1%C5%99_pro_%C3%A1koly_obecn%C3%A9_1899,_ob%C3%A1lka.jpg

Obrázek 5 – STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1984, s. 34.

Obrázek 6 – AUTOR NEUVEDEN. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 19.1.2020]. Dostupný na WWW: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/imagePage.jsp?docid=241&id=637>

Obrázek 7 – CHOUX, Natalie. *MiniPEDIE Objevujeme svět! Farma*. Nakladatelství Svojtka & Co. [online]. Copyright © [cit. 3.12.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.svojtka.cz/shop/kniha/3912-minipedie-objevujeme-svet-farma>

Obrázek 8 – VOSTRADOVSKÁ, Tereza. Hravouka. *nakladatelství Běžiliška* [online]. [cit. 4.12.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.beziliska.cz/knihy/hravouka>

Obrázek 9 – PACOVSKÁ, Květa. *iUmeni.cz - portál současného umění* [online]. Copyright © 2020, [cit. 3.12.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.iumeni.cz/clanky-recenze/video/2016-kveta-pacovska-barvy-dne/>

Obrázek 10 – TACHEZY, Andrea. *Nakladatelství Běžiliška* [online]. [cit. 18.3.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.beziliska.cz/knihy/marycka>

Obrázek 11 – TACHEZY, Andrea. *Nakladatelství Běžiliška* [online]. [cit. 18.3.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.beziliska.cz/knihy/dum>

Obrázek 12 – *Eva Volfová* [online]. [cit. 22.3.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.evavolfova.cz/jehla/#&gid=1&pid=13>

Obrázek 13 – CHALÁNKOVÁ, Vendula. *Vendula Chalánková* [online]. [cit. 22.3.2020]. Dostupný na WWW: <http://vendulachalankova.cz/knizky-pro-deti/>

Obrázek 14 – AUTOR NEUVEDEN. *Notes For Bibliophiles | Blog of the Providence Public Library Special Collections* [online]. [cit. 28.3.2020]. Dostupný na WWW: <https://pplspcoll.wordpress.com/2008/10/15/a-cherokee-chief-in-london-1772/>

Obrázek 15 a 16 – *Lidské tělo: mladí objevitelé*. Praha: Svojtka & Co., 2009. ISBN 978-80-256-0263-8, s. 6.

Obrázek 17 – *Lidské tělo: mladí objevitelé*. Praha: Svojtka & Co., 2009. ISBN 978-80-256-0263-8, s. 5 – 6.

Obrázek 18 – TICHÝ, Jiří. *Alí Baba a čtyřicet loupežníků*. 2. vyd. Praha: Panorama, 1981, s. 6.

Obrázek 19 – JÍLKOVÁ, Eva. *O zlaté rybce*. 3. vyd. Ilustroval Vojtěch KUBAŠTA. Praha: Panorama, 1986, s. 4.

Obrázek 20 – *Lidské tělo: mladí objevitelé*. Praha: Svojtka & Co., 2009. ISBN 978-80-256-0263-8, s. 10.

Obrázek 21 – HIEBERT, Helen. *Pop-up skládanky: prostorové pohyblivé papírové modely*. Přeložila Silvie ELMOUJAHID. Brno: Zoner Press, 2018. Encyklopedie Zoner Press. ISBN 978-80-7413-361-9, s. 87.

Obrázek 22 – *Lidské tělo: mladí objevitelé*. Praha: Svojtka & Co., 2009. ISBN 978-80-256-0263-8, s. 12.

Obrázek 23–25 – KUBAŠTA, Vojtěch. *Exotický betlém – orientální*. Praha: Artia, 1960.

Obrázek 26–27 – FISCHEROVÁ, Daniela. *O ptáku Ohniváku a lišce Ryšce*. Praha: Orbis, 1974.

Obrázek 28 – BRYANT, Robyn. *Pinocchiův nos*. Čína, 1999. ISBN 2-7641-0979-2, s. 4.

Obrázek 29 – KUBAŠTA, Vojtěch. *The three little pigs*. Leicester: Brown Watson, 1984. ISBN 0-7 097-0049-0.

Obrázek 30 – KUBAŠTA, Vojtěch. *Albatrosmedia.cz - knihy, internetové knihkupectví | Albatrosmedia.cz* [online]. Copyright © archiv rodiny [cit. 15.3.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.albatrosmedia.cz/autori/34469285/vojtech-kubasta/>

Obrázek 31 – KUBAŠTA, Vojtěch. *Perníková chaloupka: prostorová pohádka*. Praha: Fénix, 1991. ISBN 80-85245-03-5, s. 5.

Obrázek 32 – TICHÝ, Jiří. *Alí Baba a čtyřicet loupežníků*. 2. vyd. Praha: Panorama, 1981, s. 5.

Obrázek 33 – HIEBERT, Helen. *Pop-up skládanky: prostorové pohyblivé papírové modely*. Přeložil Silvie ELMOUJAHID. Brno: Zoner Press, 2018. Encyklopedie Zoner Press. ISBN 978-80-7413-361-9., s. 97.

Obrázek 34–35 – SEIFERTOVÁ, Lucie. *Dějiny českého udatného národa a pár bezvýznamných světových událostí*. Praha: Petr Prchal, 2003. ISBN 80-242-1042-8.

Obrázek 36 – HIEBERT, Helen. *Pop-up skládanky: prostorové pohyblivé papírové modely*. Přeložil Silvie ELMOUJAHID. Brno: Zoner Press, 2018. Encyklopedie Zoner Press. ISBN 978-80-7413-361-9, s. 110.

Obrázek 37 – KRÁL, Robin; TACHEZY, Andrea. *Nakladatelství Běžiliska* [online]. [cit. 5.3.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.beziliska.cz/knihy/ferdinande>

Obrázek 38 – URBÁNKOVÁ, Marie. *POP - PAP* [online]. [cit. 20.2.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.pop-pap.cz/produkt/jedeeem/>

Obrázek 39 – BORDET-PETILLON, Sophie; PEINTRE, Marc-Étienne. *Nakladatelství Svojtka & Co.* [online]. Copyright © [cit. 11.3.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.svojtka.cz/shop/kniha/4745-nej-letadla-a-letiste-v-pohybu>

Obrázek 40–91 – autorské fotografie dokumentující vznik pop-up knihy

Seznam obrázků

- Obrázek 1 – Klínové písmo
- Obrázek 2 – Svitek
- Obrázek 3 – Orbis pictus
- Obrázek 4 – Slabikář
- Obrázek 5 – Broučci
- Obrázek 6 – Zlatý máj
- Obrázek 7 – Ukázka knihy pro děti předškolního věku
- Obrázek 8 – Ukázka knihy pro děti mladšího školního věku
- Obrázek 9 – Barvy dne
- Obrázek 10 – Maryčka Magdonova
- Obrázek 11 – Dům číslo 226
- Obrázek 12 – Fridolína, Antonína a malá Mína
- Obrázek 13 – O perníkové chaloupce
- Obrázek 14 – Turn-up kniha
- Obrázek 15 – Klapka 1
- Obrázek 16 – Klapka 2
- Obrázek 17 – Záhyb
- Obrázek 18 – Táhlo jednoduché
- Obrázek 19 – Táhlo složité
- Obrázek 20 – Spirála
- Obrázek 21 – Kolečko
- Obrázek 22 – Prvek vystupující z knihy
- Obrázek 23–25 – Betlém 1, 2, 3
- Obrázek 26–27 – Závěsný prvek 1, 2
- Obrázek 28 – Kompozice v pravém úhlu 1
- Obrázek 29 – Kompozice v pravém úhlu 2
- Obrázek 30 – Vojtěch Kubašta
- Obrázek 31 – Perníková chaloupka
- Obrázek 32 – Alí Baba a čtyřicet loupežníků
- Obrázek 33 – One Red Dot
- Obrázek 34–35 – Dějiny českého udatného národa
- Obrázek 36 – Entwined

Obrázek 37 – Ferdinande!
Obrázek 38 – Jedééém!
Obrázek 39 – Nej... LETADLA A LETIŠTĚ v pohybu
Obrázek 40 – Skica
Obrázek 41 – Podklad pro ilustraci
Obrázek 42 – Zvýraznění fixem
Obrázek 43 – Ukázka ilustrace
Obrázek 44 – Skici
Obrázek 45 – Prvotní verze chaloupky
Obrázek 46 – Textury materiálů
Obrázek 47 – Jiný způsob zdobení
Obrázek 48 – Perníky
Obrázek 49 – Perníková chaloupka
Obrázek 50 – Ukázka makety knihy
Obrázek 51–52 – Umístění Jeníčka
Obrázek 53 – Táhlo
Obrázek 54–57 – Barevné varianty
Obrázek 58 – Do lesa 1
Obrázek 59 – Do lesa 2
Obrázek 60 – Harmonikový sklad
Obrázek 61 – Posuvný mechanismus
Obrázek 62 – Perníková chaloupka
Obrázek 63 – Perníková chaloupka
Obrázek 64 – Plot
Obrázek 65 – Jeníček v kleci
Obrázek 66 – Skica
Obrázek 67–68 – Barevné varianty
Obrázek 69 – Počáteční návrh
Obrázek 70 – Zkušební tisk
Obrázek 71 – Baba na lopatě
Obrázek 72 – Kočka v okně
Obrázek 73 – Původní návrh
Obrázek 74 – Jiný původní návrh
Obrázek 75 – Jeníček a Mařenka

Obrázek 76 – Les s holubicí
Obrázek 77 – První strana
Obrázek 78 – Druhá strana
Obrázek 79 – Třetí strana
Obrázek 80 – Čtvrtá strana
Obrázek 81 – Pátá strana
Obrázek 82 – Šestá strana
Obrázek 83 – Maketa první strany
Obrázek 84 – Maketa druhé strany
Obrázek 85 – Maketa třetí strany 1
Obrázek 86 – Maketa třetí strany 2
Obrázek 87 – Maketa čtvrté strany 1
Obrázek 88 – Maketa čtvrté strany 2
Obrázek 89 – Maketa páté strany 1
Obrázek 90 – Maketa páté strany 2
Obrázek 91 – Maketa šesté strany

Přílohy

Text pohádky

O perníkové chaloupce

Bylo nebylo, v jedné staré chalupě u lesa žil byl chudý dřevorubec se svými dvěma dětmi – Jeníčkem a Mařenkou. Maminku už neměli, a proto si tatínek přivedl domů macechu. Ta byla ale zlá a chamtivá, navíc neměla ráda děti. Jednoho dne si tedy usmyslela, že se jich zbaví. Řekla tatínkovi, aby odvedl děti co nejhluběji do lesa a tam je nechal a domů se vrátil sám. Tatínek zprvu nechtěl, ale nakonec ho macecha donutila. Jeníček rozhovor rodičů vyslechl, a protože byl chytrý, nechával za sebou drobečky z chleba, který děti dostaly na cestu. Značil si tak cestu zpět. Když byli už dost hluboko, řekl otec dětem, ať jdou nasbírat do džbánu maliny, že opodál bude kácel dříví. Děti měly brzy džbány plné, a tak si lehly do trávy, kde usnuly. Když se pak vzbudily, už neslyšely zvuk tátovy sekery; na místě, kde stromy kácel, už tatínek také nebyl.

„Ještěže jsem si značil cestu drobečky,“ pomyslel si Jeníček a začal na zemi hledat drobečky. Nenašel však žádné, protože všechny vysbírali ptáci. Dlouho děti bloudily lesem. Všechny maliny už dávno snědly, měly hlad a byla jim zima. Najednou Jeníčka napadlo, že vyleze na strom a podívá se, jestli v dálce neuvidí světýlko, protože tam, kde se svítí, musí být lidé, u kterých by možná našly pomoc. Vylezl tedy na tu nejvyšší borovici a rozhlédl se kolem. A opravdu! V dálce uviděl světýlko. „Jsme zachráněni,“ křičel dolů na Mařenku, „tímhle směrem se vydáme.“ Jak řekl, tak děti také udělaly. Vydaly se přímo tím směrem, kde Jeníček světýlko spatřil. Netrvalo dlouho a najednou před sebou uviděly chalupu.

Už z dálky děti viděly, že to není obyčejná chalupa, a čím blíže se přibližovaly, tím více byly ve vzduchu cítit sladkosti, hlavně perník. Když děti došly dostatečně blízko, zjistily, že je celá chalupa z perníku. Perníkové byly tašky na střeše, dveře, zdi, okna i plot a vlastně úplně všechno, co má správná chalupa mít. Hned, jak to Jeníček spatřil, zaradoval se. „Mařenko! Jsme zachráněni,“ vykřikl a běžel si naloupat perníček. Mařenka byla opatrnější: „Jeníčku počkej, jistě ta chalupa někomu patří.“ Jen to dořekla, začaly se otevírat dveře. Děti se ihned schovaly za chalupu a čekaly, co se bude dít. Ze dveří vyšla stará babka o berli a povídá: „Kdopak mi to tady loupe perníček?“ „To nic,“ odpověděla jemným hláskem Mařenka, „to jenom větříček.“ Bába tedy zase zalezla zpátky. Děti se však dál krmily perníkovým zdivem, a když babka vylezla podruhé, už se nedala ošálit. Na děti se ale usmála a nabídla jim večeři i nocleh.

Ráno však bylo vše jinak. Jeníček se místo v perníkové postýlce, ve které večer usínal, probudil v kleci. Snažil se ji otevřít, ale byla zamčená. Rozhlédl se po světnici a v rohu uviděl Mařenku s koštětem. Zametala podlahu a z očí jí přitom tekly slzy. Chtěl se zeptat, co se děje, ale vtom si babka sedící u stolu všimla, že se probudil. S obtížemi se zvedla a pomalu kulhavým krokem přistupovala ke kleci. Zlověstně se na Jeníčka podívala a začala se smát: „Teď si tě, milý hochu, vykrmím a až budeš pěkně tlust'oučký, tak si tě hezky upeču.“ Znovu se zasmála a ukázala na Mařenku: „A ty mi tu budeš uklízet, vařit a obstarávat chalupu.“ Dny ubíhaly a Jeníček zatím tloustl, ale nechtěl, aby to babka zjistila. Ta každý den přicházela ke kleci kontrolovat, jestli je dost vykrmený. Jeníček byl vychytralý a bál se, proto vždy místo svého tlustého prstu podával babce kuřecí kůstku. Měl štěstí, díky tomu, že babka velmi špatně viděla, nevšimla si jeho lsti. Zdál se jí stále hubený, ale nakonec se rozhodla, že už nechce čekat, a tak si ho upeče hned.

Poručila Mařence, ať rozpálí pec, připraví lopatu a svátečně prostře. V tu chvíli Mařenka věděla, co se děje, že dnes je ten den, kdy se musí pokusit utéct. Když vše připravila, sáhla babka do své zástěry a vyndala velký svazek rezavých klíčů, ze kterého vybrala jeden a odemkla klec. Dovedla Jeníčka k peci, kde mu nařídila na lopatu sednout. „Ale babičko,“ vykřikla Mařenka, která už měla vymyšlený plán, „Jeníček je ještě malý a neví, jak se na takovou lopatu sedá. Mohla byste mu to prosím nejdříve ukázat?“ Babka se podívala: „No to se mi snad zdá,“ procedila přes zuby, „vždyť je to úplně lehké.“ A začala názorně předvádět, jak se správně na lopatě sedí. Než však stačila slézt, děti pohotově přiskočily k lopatě a babku šouply přímo do rozpálené pece.

Děti se objaly. Měly radost, protože nyní už jim zlá babka nemohla nic udělat, a ony se mohly znovu pokusit najít cestu domů. Nejprve se na tu dlouhou cestu posilnily perníčkem, aby neměly hlad. Poté si kapsy naplnily zlatáky, které našly v chaloupce. Vzaly si je, protože věděly, že jsou chudí, a chtěly otci pomoci. Vydaly se na cestu, i když nevěděly kudy. Les byl stále temný a hluboký, jako by byl začarovaný. Nepotkávaly žádná zvířátka, ani ptáky neviděly, protože na nebe nebylo přes stromy vidět. Najednou Mařenka spatřila bílou holubici. Holubice si sedla na strom a chvíli je pozorovala. Poté vzlétla, ale jen pomalu a stále se zastavovala na stromech a kontrolovala, jestli ji děti pořád následují. Děti šly za ní, až došly na cestu, která vedla z lesa. Poděkovaly holubici, rozloučily se s ní a rozběhly se domů. Tam už na ně čekal jen otec, který macechu vyhnal. Díky zlatákům, které děti našly v chaloupce, už nikdy neměli nouzi a žili spolu šťastně a spokojeně.